

COMITATUL SEVERINULUI LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XVII-LEA¹

Odată încheiat procesul de instaurare a dominației otomane asupra Banatului, prin cuprinderea fostului banat al Caransebeșului și Lugojului în hotarele eialetului Timișoara¹, structurile social-economice și deopotrivă politico-administrative de acolo au suferit schimbări substanțiale, încă puțin cercetate de istoriografia română. Victoriile repurtate de armatele habsburgice asupra oștilor otomane în anii 1683—1687 au determinat mutarea teatrului de operațiuni în imediata apropiere a hotarelor eialetului Timișoara, iar campania imperială pornită în primăvara anului 1688 de pe teritoriul învecinat s-a încheiat cu ocuparea celei mai mari părți a fostului banat al Caransebeșului și Lugojului². Instaurarea dominației habsburgice asupra Banatului din zona de deal și de munte a generat o seamă de probleme care își așteptau rezolvarea din partea noilor stăpînitori: reglementarea regimului de proprietate asupra pămîntului și a altor bunuri imobile, organizarea autorităților locale administrative și judecătorești, precum și delimitarea competenței acestora în raport cu organele administrației militare de ocupație, stabilirea obligațiilor în natură și în muncă ale populației din regiune în condițiile unui regim de tranziție etc. Cum evoluția rapidă, cu sorți schimbători și urmări imprezvizibile, a situației militare din regiunea de est și sud-est a Banatului a constituit unul dintre factorii care a influențat în mod hotărîtor introducerea de noi structuri pe teritoriul fostului banat al Caransebeșului și Lugojului, în cele ce urmează vom prezenta succint desfășurarea operațiunilor pe acest teatru de război în cursul ultimului deceniu al secolului al XVII-lea³.

¹ Vezi în acest sens Cr. Feneșan-Bulgaru, *Problema instaurării dominației otomane asupra banatului Lugojului și Caransebeșului*, în *Banatica*, vol. IV (1977), p. 223—238 (mai ales p. 232—238).

² Lipova este cucerită de generalul Caraffa în urma asediului din 19—23 mai 1688, iar Lugojul este ocupat fără luptă de trupele colonelului Pace (Pax) tot la sfîrșitul lui mai 1688, cf. Fr. Pesty, *A szörényi Bánság és Szörény vármegye története*, vol. I, Budapesta, 1877, p. 101 (se va cita *Szörény*). Ca dată a cuceririi Caransebeșului, prin capitularea fără luptă și retragerea garnizoanei otomane, trebuie acceptată ziua de 4 august 1688, menționată de un martor ocular al evenimentului, cf. scrisoarea lui Samuil Keresztesi către principele Transilvaniei, Mihai Apafi I, în *Törökmagyarkori állam-okmánytár*, ed. Szilády Á. și Szilágyi S., vol. VII, Pesta, 1872, doc. CCXXXI, p. 296. Trupele imperiale au ocupat apoi coridorul Timiș—Cerna, cu fortificațiile de la Mehadia și Orșova, precum și valea Almăjului.

³ Evoluția sinuoasă, uneori încă nelămurită pe deplin, a operațiunilor militare în *Szörény*, I, p. 102 și urm. și II, p. 183 și urm.

După ce, la sfârșitul verii lui 1688, imperialii de sub comanda generalului conte Frederic Veterani au ocupat Lugojul, Caransebeșul, Mehadia și Orșova cu teritoriul înconjurător, reacția trupelor otomane, sprijinite de ajutoarele venite de la Timișoara, a fost promptă, dar s-a limitat doar la o incursiune de pustiire a regiunii cedate cu puțin timp înainte. Apoi situația militară s-a stabilizat, operațiunile din Banat limitându-se la ciocniri neînsemnate în zona de frontieră. În vara anului 1689, după ce au ocupat Orșova și Mehadia, trupele otomane au ajuns sub zidurile Caransebeșului (21 iulie 1689), fiind nevoite să se retragă însă în urma contraofensivei declanșate din valea Bistrei de trupele imperiale venite din Transilvania sub comanda generalului Heister. Campania s-a încheiat în octombrie 1689 cu ocuparea Orșovei și Vidinului de către imperiali. Dacă în vara anului următor trupele imperiale au reușit să reziste presiunii crescînde a otomanilor, în schimb în septembrie—octombrie 1690 ele s-au văzut nevoite să abandoneze marelui vizir Mustafa Köprülü fortificațiile de la Orșova, Caransebeș, Lugoj și Lipova. Nici reacția imperialilor n-a întîrziat prea mult. La mijlocul lui ianuarie 1691 trupele habsburgice au reușit să reocupe Caransebeșul și Lugojul, dar nu pentru multă vreme, deoarece oastea osmano-maghiară de sub comanda principelui Thököly Imre a reușit să pună stăpînire atît asupra Caransebeșului (23 iulie 1691) cît și a Lugojului (26 iulie 1691), părăsite de garnizoanele și locuitorii lor. În cadrul complexului de operațiuni care au urmat înfrîngerii otomane de la Slankamen (19 august 1691), Caransebeșul și Lugojul au trecut din nou în mîna imperialilor. Deși n-au mai afectat direct Caransebeșul și Lugojul, operațiunile militare desfășurate în vara și toamna anului 1692 — mai ales expedițiile de jaf ale otomanilor în Almăj și pe Clisura Dunării (memorabilă fiind lupta de la așa-numita peșteră Veterani) — au constituit totuși o amenințare pentru stăpînirea habsburgică în sud-estul Banatului. Anii 1693 și 1694 s-au caracterizat prin acțiuni locale ale trupelor otomane, oferind imperialilor, în fine, un răgaz ceva mai lung pentru consolidarea stăpînirii lor asupra comitatului Severin⁴. În vara anului 1695 Banatul de deal și de munte a devenit din nou teatrul de desfășurare a unei viguroase ofensive otomane. După ce la 7 septembrie 1695 otomanii au reușit să cucerească Lipova, ei au dobîndit în bătălia de lingă Lugoj (21 septembrie 1695) o victorie hotărîtoare asupra trupelor imperiale de sub comanda generalului Veterani, o urmare directă a acestei lupte fiind părăsirea Caransebeșului de către garnizoana habsburgică de sub ordinea generalului Pfeffershofen (22 septembrie 1695). Pierderea Caransebeșului a fost însoțită de ocuparea Lugojului, Mehadiei, Orșovei și a văii Almăjului de către trupele otomane, dar contraofensiva declanșată de imperiali în toamna tîrzie a aceluiași an a dus la reocuparea fortărețelor și a teritoriilor cedate în septembrie 1695. Asediul la care imperialii au supus Timișoara în vara anului 1696 nu a avut urmări directe pentru comitatul Severinului, dar victoria dobîndită în anul următor, la Zenta (11 septembrie 1697), a contribuit la consolidarea pozițiilor habsburgice în părțile Caransebeșului și Lugojului, excepție făcînd ciocnirile izolate de la hotarele cu Țara Românească și Serbia. Tratatul de pace de la Karlowitz (26 ianuarie 1699) i-a găsit pe imperiali stă-

pînind întregul comitat al Severinului, unde vor menține garnizoane chiar și după încheierea, la 2 decembrie 1700, a tratativelor anevoioase privind stabilirea frontierei dintre principatul Transilvaniei și eialetul Timișoarei. Abia în ianuarie 1701 garnizoanele imperiale au fost retrase de la Caransebeș și Lugoj, iar comitatul Severin a revenit în întregime sub administrație otomană.

În cele ce urmează vom prezenta — atît cît ne îngăduie informațiile documentare cunoscute pînă în prezent — cîteva aspecte de cea mai mare importanță pentru istoria dominației habsburgice asupra comitatului Severin în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea. Din rîndul acestora, problema instaurării unor noi autorități administrative și judecătorești pe teritoriul din care fusese îndepărtată stăpînirea otomană a constituit încă de la bun început obiectul unei atenții cu totul deosebite, mai ales că în acest domeniu aveau să se confrunte două tendințe sensibil divergente, izvorînd din două concepții de drept diferite. Pe de o parte s-a afirmat în mod firesc concepția noilor cuceritori, potrivit căreia administrația din comitatul Severin, ocupat prin forța armelor, urma să fie instaurată pe baza dreptului războiului (*ius belli*), fără a se ține seama de realități, de titluri și drepturi anterioare, noul teritoriu avînd menirea să acopere efortul financiar legat de cucerirea lui. Pe de altă parte, s-au făcut auzite cu putere și în mod stăruitor, încă de la început, pretențiile nobilimii severinene, refugiată în 1658 din fața ocupației otomane în Transilvania (mai ales în comitatele Hunedoara și Alba) și revenită la vechile vetre în furgoanele trupelor habsburgice. În frunte cu membrii familiilor Măciș (Macsási) de Tincova, Fiat de Armeniș și Ioică (Jósika) de Brănișca, nobilimea severineană a pretins în privința noii administrații o *restitutio in integrum*, o revenire la situația dinaintea de 1658, cînd, în temeiul hotărîrilor luate de dieta Transilvaniei, ea avea dreptul de liberă alegere nu numai a dregătorilor comitatensii, ci și al banului și vicebanilor, al judeului nobililor și adjuncților acestuia. Deceniul de dominație habsburgică asupra comitatului Severin avea să fie dominat de această confruntare, cînd surdă, cînd răbufnind deschis și ajungînd pînă la Curtea imperială. Victoria a revenit în cele din urmă — o adevărată victorie à la Pyrrhus — nobilimii severinene, dar avea să fie de foarte scurtă durată, deoarece încheierea păcii de la Karlowitz (1699) a compromis pentru totdeauna pretențiile ei de revenire la situația de dinaintea dominației otomane. Să urmărim însă episoadele acestei confruntări în cursul căreia — faptul se cuvine subliniat — Curtea de la Viena, chiar dacă n-a luat de multe ori în considerare pretențiile nobilimii severinene, totuși n-a rupt tratativele cu aceasta, arătîndu-se gata de compromis. Situația labilă din comitatul Severin, pericolul atacurilor otomane și nevoile de ajutorare materială și financiară a trupelor imperiale au determinat această atitudine conciliantă a Camerei Aulice, a Comisiei Neoaquistice și a Consiliului Aulic de Război față de nobilimea severineană.

Îndată după ocuparea Caransebeșului (4 august 1688) și asigurarea controlului asupra culoarului Timiș—Cerna și a văii Almăjului, Consiliul Aulic de Război l-a numit, la 30 august 1688, pe Jakob Wenzel Sternbach comisar de război al comitatului Severin și al districtului Almăj, în

vreme ce baronul Mihai Száva a fost desemnat comisar-adjunct, răspunzând de orașul Caransebeș și târgul Lugoj, precum și de aprovizionarea trupelor imperiale⁵. În același timp cu numirea autorităților de administrație militară, nobilimea severineană, revenită în vechiul oraș de scaun al comitatului, s-a întrunit la 31 august 1688, la Caransebeș, hotărînd să trimită la Curtea Vieneză o delegație care să solicite printre altele reintroducerea sistemului de administrație dinainte de 1658⁶. Misiunea de a pleda la Viena cauza nobilimii doritoare să fie repusă în vechile ei drepturi a fost încredințată lui Petru Măciacăș de Tincova, însoțit de Francisc Fiat de Armeniș și Mihai Ivul de Caransebeș⁷. Se pare că tot în cursul amintitei adunări de la Caransebeș a nobilimii severinene Petru Măciacăș a fost ales vicecomite al Severinului⁸, poate tocmai pentru a pune Viena în fața unui fapt împlinit și pentru a conferi demersului celor trei delegați mai multă greutate. Oricum, Petru Măciacăș a fost persoana cea mai indicată să ducă tratativele cu autoritățile centrale de la Viena: el se bucura nu numai de încrederea deplină a imperialilor, cărora le adusese însemnate servicii⁹, ci și de o poziție preeminentă în rîndul nobililor severineni, iar aceasta încă din vremea refugiului în comitatul Hunedoara. Deocamdată ne lipsesc știri privind rezultatul demersurilor făcute de Petru Măciacăș și însoțitorii săi în privința restabilirii vechiului sistem de administrație în comitatul Severin. Cert este însă faptul, că Petru Măciacăș este atestat în documentele de pînă la sfîrșitul anului 1694 ca vicecomite al Severinului, avînd probabil în subordine și alți dregători obișnuiți în sistemul de administrație comitatensă. Oricum s-ar înfățișa lucrurile, în toți acești ani marcați de efectele operațiunilor militare desfășurate în regiune, alături de administrația civilă comitatensă, în frunte cu vicecomitele Măciacăș, a funcționat necontenit și administrația militară pusă sub ordinele comisarului pro-

⁴ În documentele dinainte de 1658 banatul Caransebeșului și Lugojului este amintit frecvent fie ca *district al Caransebeșului* sau *district al Severinului*, fie sub numele de *comitat al Severinului*. Documentele din anii 1688—1699 (respectiv cele de pînă la 1701) îl menționează aproape fără excepție drept *comitat al Severinului*. Pentru evoluția operațiunilor militare vezi și I. Iványi, *Adatok Lugos és Karánsebes történetéhez 1658—1695, in Történelmi és Régészeti Ertesítő, s.v.*, vol. III (1877), nr. 2, p. 59—67; vol. IV (1878), nr. 1, p. 22—29; Idem, *Lugos rendezett tanácsu város története*, Subotica, 1907 și P. Drăgălina, *Din istoria Banatului Severin*, partea a III-a, Caransebeș, 1902, p. 24—27.

⁵ Szörény, I, p. 313.

⁶ *Ibidem*, p. 408.

⁷ Instrucțiunea dată delegaților a fost semnată de Petru Tornea (Tornya) în numele caransebeșenilor și Ioan Popa în numele lugojenilor, ceilalți semnatari fiind Ioan Lugosi, Ioan Gîrleşteanu, Mihai Străjan și Mihai Raț, cf. Szörény, II, p. 184.

⁸ În două documente din 1689 (vezi doc. I și II) ale generalului Veterani, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, se menționează că în 1688, după ocuparea Caransebeșului și Lugojului de către imperiali, Petru Măciacăș „inter caeteros nobiles primus comparuit” și „eoque tempore in comitatu Zöröniensi a nobilibus in vicecomitem electus”.

⁹ În vara tîrzie a anului 1688 Petru Măciacăș l-a însoțit pe generalul Veterani în campania din sud-estul Banatului și la asediul Orșovei, contribuind la aprovizionarea trupelor imperiale, servicii care i-au fost răsplătite prin dăruirea mai multor bunuri imobile aflate la Caransebeș și Lugoj; vezi doc. I, II și V.

vincial, subordonat la rîndu-i generalului-comandant al trupelor imperiale din Transilvania. Rosturile acestei administrații militare vor fi fost pe lîngă cele evidente, vizînd mai cu seamă aprovizionarea trupelor și strîngerea contribuțiilor în bani și natură, acelea nemărturisite, de supraveghere atentă a structurii administrative comitatense. Calmul relativ în operațiunile militare desfășurate împotriva trupelor otomane de la hotarele comitatului Severin și fricțiunile care se vor fi produs cu siguranță între administrația civilă și cea militară l-au determinat pe împăratul Leopold I să-l numească, în decembrie 1694, pe baronul Mihai Száva, fostul comisar imperial adjunct, în dregătoria de comite suprem. Reacția nobilimii severinene nu s-a lăsat mult așteptată. Reprezentanții ei, adunați la casa din Bîntînți a vicecomitelui Petru Măciș¹⁰, au redactat la 25 ianuarie 1695 o declarație prin care protestau împotriva numirii baronului Száva și hotărau să nu-i recunoască autoritatea, deoarece fusese încălcat vechiul drept legal al nobilimii severinene de a-și alege în mod liber dregătorii¹¹. În sprijinul protestului ei nobilimea severineană a invocat faptul că baronul Száva nu era dintre nobilii comitatului și nici nu stăpînea moșii acolo, astfel încît — potrivit „vechiului obicei“ — nu putea deține vreo dregătorie în părțile Caransebeșului. Totodată nobilii severineni protestatari s-au prevalat de garanția, acordată tot prin „vechiul obicei“, de a-și alege banul, conducătorul ei suprem pe plan local, amintînd în același timp că acesta s-ar fi numit mereu ban iar nu comite suprem¹². Curtea de la Viena, căreia i s-a trimis la 9 iunie 1695, prin Ioan Fiat de Armeniș, protestul nobilimii severinene — de care luase cunoștință cu siguranță și mai înainte — nu s-a arătat indiferentă. Prin numirea contelui Laurentiu Pekry ca al doilea comite suprem, alături de baronul Száva, Curtea vieneză nu numai că n-a domolit mișcarea de protest a nobilimii severinene, ci, dimpotrivă, a întetit-o. Generalul Veterani, însărcinat de Viena — unde se afla în aprilie 1695¹³ — să intervină ca mediator, n-a avut nici el mai mult succes. În adunarea nobilimii severinene, pe care a convocat-o la Caransebeș, la 21 mai 1695, generalul imperial a fost nevoit să asculte aproape fără posibilitate de replică argumentele care i-au fost prezentate: niciodată în acele părți nu fusese obiceiul de a se numi doi bani sau doi comiți supremi; ce-i drept, contele Pekry putea fi recunoscut comite suprem, deoarece familia sa stăpînise odinioară moșii în comitatul Severin, dar protestatarii își mențineau dreptul lor de liberă alegere. În

¹⁰ La Bîntînți (comitatul Hunedoara) se afla una din moșiile transilvănene ale familiei Măciș, stăpînite încă înainte de 1658. Așa cum se va vedea, în momentele de nesiguranță din ultimul deceniu al secolului al XVII-lea nobilimea severineană preferă să se întrunească la Hațeg sau la vreuna din posesiunile hunedorene ale membrilor ei.

¹¹ Szörényi, I, p. 410. Declarația este semnată de Petru Măciș în calitate de jude suprem al nobililor din comitatul Severin, de Ștefan Fiat, Mihai Ivul, Mihai Fodor, Nicolae Găman, Mihai Găman, Nicolae Tóth, Iacob Olasz, Ioan Bobic, Ioan Măciș, Alexandru Vitan, în numele nobilimii severinene, cărora li se asociază comunitățile orășenești din Caransebeș și Lugoj. Pînă la 9 iunie 1695 acestei declarații de protest i se alătură alți peste 80 nobili severineni.

¹² Vezi doc. IX.

¹³ Vezi doc. VIII.

final nobilii severineni au cerut generalului Veterani să fie aşteptate rezultatele soliei care avea să plece la Viena (9 iunie 1695) cu memoriul ei de protest¹⁴. Iar lui Veterani, alarmat cu siguranţă de veştile îngrijorătoare venite de pe teatrul de operaţiuni din apropiere, nu i-a mai rămas decât să accepte cele propuse. Între timp Ioan Fiat de Armeniş, purtătorul memoriului adresat Vienei, a formulat o moţiune de protest în faţa capitolului din Győr, în numele comunităţilor din Caransebeş şi Lugoj, precum şi al familiilor nobile Măciçaş, Fiat, Girleşteanu, Ivul, Romănu, Criciovan, Floca, Tornea (Tornya), Flore, Giurma, Lăţug, Găman, Iojićă (Jósika), Luncaviţan, Bobic, Basarabă, Linca, Portar, Popa etc., faţă de încălcarea „vechilor lor drepturi şi privilegii privind libera alegere în dregătoria de ban“ (*antiqua iura et privilegia liberaeque electionis banatus*)¹⁵. Campania militară din Banat din vara şi toamna anului 1695, moartea generalului Veterani în bătălia de lângă Lugoj, dar mai cu seamă nevoia Vienei de a menaja din motive practice susceptibilitatea nobilimii severinene, au amînat pentru mai tîrziu luarea unei hotărîri. La începutul anului 1698 nobilimea severineană a încercat să-şi atingă scopul printr-o abilă manevră. Adunată la Caransebeş, la 4 februarie 1698, ea şi-a reafirmat vechea poziţie şi vechile ei pretenţii faţă de dreptul de liberă alegere a conducătorului suprem al comitatului, dar a oferit în acelaşi timp dregătoria de ban palatinului Paul Eszterházy, unul dintre colaboratorii apropiaţi ai împăratului Leopold I, deşi alesul ei nu stăpînea moşii în comitatul Severin. În cazul în care palatinul ungar ar fi socotit prea neînsemnată dregătoria de ban, adunarea de la Caransebeş i-a desemnat drept candidaţi pe contele Nicolae Bercsényi, pe Gabriel Jósika de Brănişca, pe Ioan Fiat de Armeniş şi Petru Măciçaş de Tincova¹⁶. Avem tot temeiul să credem că regizorul din umbră al acestei adunări a fost vicecomitele Petru Măciçaş, care viza încă mai demult numirea imperială în dregătoria supremă a comitatului Severin, bucurîndu-se de altfel şi de sprijinul nobilimii locale. Această supoziţie ne este confirmată de faptul că în lunile martie—aprilie 1698 Petru Măciçaş s-a aflat la Viena, intervenind atît în favoarea celor care îl delegaseră¹⁷, cît mai cu seamă în propriul său interes¹⁸. Efectul diligenţelor depuse de Petru Măciçaş la Curtea imperială şi în mediile apropiate acesteia¹⁹ n-a întîrziat să se manifeste, dînd cîştig de cauză atît petentului cît şi pretenţiilor de drept ale nobilimii severinene. La 9 aprilie 1698 împăratul Leopold I a ordonat tuturor autorităţilor şi nobililor din comitatul Severin să-l recu-

¹⁴ Szörényi, I, p. 410—411.

¹⁵ Vezi doc. IX.

¹⁶ Szörényi, I, p. 412.

¹⁷ Vezi doc. XIII şi doc. XIX.

¹⁸ Aflat la Viena, Petru Măciçaş de Tincova a solicitat ajutorul tuturor personalităţilor militare habsburgice, care îi cunoşteau meritele la sprijinirea trupelor imperiale pe teritoriul Banatului. În acest sens ni s-au păstrat atestatele date lui Petru Măciçaş de generalul contele Louis d'Herbeville (doc. XIV), de generalul contele Sigbert von Heister (doc. XV) şi de generalul principe Carol Toma de Lorenna (doc. XVI); vezi şi doc. VI, VII, VIII, XI şi XII pentru sprijinul dat de Petru Măciçaş trupelor imperiale pînă în 1696.

¹⁹ Nu ştim dacă frunzaşul nobililor severineni a fost primit în audienţă de împăratul Leopold I.

noască pe Petru Măciçaș de Tincova în dregătoria de comite suprem, care îi fusese conferită — cu respectarea dreptului de liberă alegere — și ca răsplată a serviciilor aduse cauzei imperiale²⁰. În aceeași zi împăratul a dispus ca Ludovic Naláczi, Grigore Eperiessy sau Mihail Ivul să ducă la îndeplinire procedura de instalare oficială a nou-numitului comite suprem²¹. Cu aceasta se părea că lucrurile își vor urma calea firească. Dar n-a fost așa, deoarece la 5 august 1698 Leopold I a ordonat din nou ducerea la îndeplinire a procedurii de instalare a lui Petru Măciçaș în dregătoria de comite suprem, misiunea revenind de această dată în exclusivitate unor nobili severineni: Ioan Măciçaș, Mihai Olasz, Nicolae Turnea (Tornya), Petru Jojică (Jósika), Ștefan Fiat și Nicolae Găman senior²². Motivul acestei reveniri imperiale transpare destul de puțin din cuprinsul noului ordin: „zisul Petru Măciçaș nu s-a îngrijit să fie instalat datorită anumitor piedici“ (*dictus Petrus Macskassy ob certa impedimenta installari non curasset*)²³. Care să fi fost oare aceste „anumite piedici“? O declarație de protest din 27 august 1698 a nobilimii severinene adunate la Hațeg are darul să ne lămurească și în această privință. Aflind de intenția baronului Száva de a solicita și el împăratului — în pofida numirii lui Petru Măciçaș în dregătoria de comite suprem — acordarea aceleiași funcții, nobilimea din comitatul Severin s-a simțit lezată în drepturile ei legale, ținând să-i aducă la cunoștință suveranului împotrivirea ei unanimă²⁴. Semnificativ pentru unitatea nobilimii severinene în lupta pentru respectarea vechilor ei drepturi este faptul că declarația de protest din 1698 a fost făcută „în numele tuturor acelorora, care s-au împotriva în 1695“ (*nominibus omnium qui 1695 contradixerunt*), adică a acelorora ce combătuseră și atunci drept nelegală numirea baronului Száva în dregătoria de comite suprem. Aceeași adunare de la Hațeg a nobililor severineni i-a delegat pe Ioan Fiat și Ioan Lakicz să prezinte la Viena declarația de protest adoptată în deplin consens și să solicite în același timp confirmarea vechilor privilegii²⁵. Cei doi delegați și-au îndeplinit cu succes misiunea încredințată, de vreme ce, la 15 octombrie 1698, Lazăr Turnea (Tornya) și Mihai Ivul îi raportau împăratului că efectuaseră instalarea oficială a lui Petru Măciçaș în dregătoria de comite suprem al Severinului²⁶. Dar nici cu aceasta disputa pentru funcția supremă în comitatul Severinului nu avea să se încheie. Baronul Száva, precum și contele Pekry, care fuseseră în 1695 pe punctul să câștige disputa cu nobilimea severineană, au făcut din nou uz de influența lor, încercând să tulbure apele. Doar astfel se poate explica pro-

²⁰ Vezi doc. XVII.

²¹ Vezi doc. XVIII.

²² Vezi doc. XX.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Szörényi, I, p. 313—314: „...cum nunquam in usu fuerit duos constituere supremos officiales, sive bani illi sint, sive supremi comites, quare quod tamen non speramus, si sub praetextu aliquo dominus baro Száva privilegium sollicitare, impetrare vel procurare intenderet, unanimi vociferantes voce contradicimus, reclamamus contenti constituto et nobis ordinato moderno supremo comite ex candidato creato, donationalibus et privilegiis confirmato Petro Macskasy“.

²⁵ Szörényi, I, p. 413.

²⁶ Vezi doc. XXII.

testul pe care Petru Măciçaş l-a făcut în mod solemn în fața Capitulului din Alba Iulia, la 20 noiembrie 1698, împotriva introducerii celor doi competitori străini în dregătoria de comiți supremi ai Severinului, pe care — așa cum auzise — ar fi obținut-o nu de mult de la împărat²⁷. Lucrurile nu s-au potolit însă nici acum. În urma intrigilor baronului Száva și ale contelui Pekry, comitele suprem Petru Măciçaş a fost denunțat Curții de la Viena, fiind acuzat de comiterea unor abuzuri și acte de violență, așa că împăratul a ordonat efectuarea unei anchete. La 20 ianuarie 1699, la Obreja, comisarii imperiali Prónay György și Rátoni István au înregistrat depozițiile a 147 martori din mai toate localitățile însemnate ale comitatului Severin²⁸, cele relatate disculpindu-l întru totul pe comitele suprem pus sub anchetă. Mai mult, cu acest prilej au fost relevate meritele deosebite ale lui Petru Măciçaş la combaterea lotriei, spiritul său întreprinzător în vederea instaurării liniștii și siguranței publice. Atitudinea sa fermă i-a atras lui Petru Măciçaş amenințări deschise cu moartea din partea unor inamici personali, astfel încât comitele suprem a fost nevoit să se refugieze în comitatul Hunedoara, locul fiindu-i ținut la Caransebeș de Mihai Vaida²⁹. Încheierea tratatului de pace de la Karlowitz (26 ianuarie 1699), care stipula rămânerea Banatului sub dominație otomană, a pus până la urmă capăt speranțelor pentru o clipă renașcute ale nobilimii severinene. La 9 februarie 1699, în numele nobilimii din comitatul Severin locuind în districtul Hațeg, Mihai Ivul, Lazăr Tornea și Mihai Fodor au cerut comitelui suprem Petru Măciçaş convocarea urgentă a unei adunări comitatense pentru rezolvarea grabnică a unor probleme aflate în suspensie³⁰. Nu știm încă — și poate nici nu vom afla în lipsa documentelor — ce s-a hotărît cu ocazia acelei adunări. Oricum, timpul începuse să se scurgă implacabil și tot mai grăbit pentru restaurata „republică nobiliară“ de la Caransebeș, iar nobilimea severineană se va vedea curînd nevoită să apuce din nou toiagul pribegiei.

În strînsă legătură cu reinstaurarea administrației comitatense s-a aflat o problemă de cea mai mare însemnătate, a cărei rezolvare favorabilă a fost urmărită cu aceeași stăruință de nobilimea severineană revenită în 1688 odată cu trupele habsburgice — dreptul de stăpînire asupra pămîntului și cel al imunităților nobiliare. Și în acest caz, la fel ca

²⁷ Szörény, I, p. 314. În 1698 conducerea administrației civile a comitatului Severin era compusă din Petru Măciçaş, comite suprem (amintit în 1699 drept *comes comitatus Caransebesiensis*); Mihai Olasz de Bîntînți ca vicecomite substituit (în 1701 funcția este deținută de Mihai Fodor), Nicolae Tornea (Tornya), Petru Iojică (Jósika) ca solgabirăi și Gavrilă Giurma de Caransebeș, cf. Szörény, I, p. 329.

²⁸ Cf. Szörény, I, p. 413 și II, p. 197. Martorii ale căror depoziții au fost înregistrate proveneau din următoarele sate: Iersig, Sacoșul Mare, Dulău, Fîrluig, Brebul, Jupa, Forotic, Var, Soșdea, Crijma, Ohaba-Mîtnic, Peștere, Plugova, Vrani, Răcășdia, Ohaba-Bistra, Ilidia, Domașnea, Agadici, Jitin, Marga, Ciclova, Slatina Timișului, Vîrciorova, Valea Boul, Vucova, Vermeș, Kusić (azi în R.S.F. Iugoslavia), Jasenovo (azi în R.S.F. Iugoslavia), Dalci, Delinești, Ezeriș, Valea Mare, Cîlnic, Berzovia, Fizeș, Gătaia, Birda, Ramna, Doclin, Zorlențul Mare, Zăvoi, Glimboca, Vărădia, Ticvaniul Mare etc.

²⁹ Szörény, II, p. 197.

³⁰ Vezi doc. XXV.

în problema stabilirii sistemului de administrație și a organelor acestuia, s-au confruntat două tendințe sensibile opuse. Pe de o parte s-a afirmat concepția susținută de autoritățile centrale ale Imperiului habsburgic (Cancelaria Aulică și Comisia Neoaquistică), potrivit căreia dreptul de proprietate asupra bunurilor imobile (a pământului arabil în speță) din teritoriile luate Porții otomane revenea — fără recunoașterea unor drepturi anterioare —, în temeiul dreptului războiului (*ius belli*), împăratului ca „oberster Grundherr“ (stăpîn suprem al pământului), cu titlul de *dominium eminens*. Pământul din teritoriile ocupate de imperiali urma să fie înregistrat într-o descripție, iar apoi arendat de Camera Aulică celor conșcriși ca deținînd uzufructul acestuia, fără ca din folosința loturilor de teren agricol etc. să decurgă vreun drept sau titlu de proprietate. Natura relațiilor de proprietate, respectiv de folosință asupra pământului urma să fie stabilită în mod definitiv abia după încheierea păcii cu Imperiul otoman. Pe de altă parte s-a manifestat pretenția constantă a nobilimii severinene de a fi repusă integral în situația ei de proprietară deplină asupra pământului, așa cum îl deținuse înainte de stăpînirea otomană. Aceeași pretenție a fost formulată și în privința drepturilor și a prerogativelor nobiliare. Să urmărim, în cele ce urmează, modul în care a evoluat confruntarea dintre cele două orientări divergente.

La scurt timp după numirea sa în calitate de comisar de război al comitatului Severin (30 august 1688), Jakob Wenzel Sternbach a dispus constituirea unei comisii care să efectueze conșcrierea caselor și a altor bunuri imobile existente la Caransebeș, precum și a proprietarilor acestora din anul 1658³¹, pentru a se putea apoi decide asupra diferitelor pretenții de drept. Aproape simultan cu începerea acțiunii de conșcriere, adunarea nobilimii severinene întrunită la Caransebeș, la 31 august 1688, a decis să trimită la Curtea Vieneză o delegație pentru a obține restituirea bunurilor imobile stăpînite pînă la 1658, eliberarea unor documente de confirmare a stăpînirii, precum și restituirea caselor, grădinilor și terenurilor *intra muros* de la Caransebeș. De asemenea cei trei delegați (Petru Măciș, Mihai Ivul și Francisc Fiat) au primit instrucțiuni să obțină pe seama nobilimii scutirea de la obligația de încartiruire în cazul în care garnizoana imperială avea să rămînă la Caransebeș vreme mai îndelungată. În fine trimișii nobilimii severinene au avut misiunea să obțină din partea Curții Vieneze scutirea de obligația de poștă și de alte servicii prestate pe seama administrației³². Nu știm, cel puțin deocamdată, prea multe amănunte despre ceea ce au reușit să rezolve la Viena cei trei delegați, dar se pare că în privința dreptului de stăpînire asupra bunurilor imobile autoritățile imperiale centrale nu s-au arătat dispuse la concesiile esențiale, de natură să pună în cauză caracterul proprietății în comitatul Severin. Camera Aulică a refuzat *de plano* să accepte un drept de stăpînire reală asupra pământului al nobilimii severinene și al poporului de rînd, admițînd doar principiul *uti possidetis*.

³¹ Szörényi, II, p. 183. Din această comisie făceau parte baronul Mihai Száva comisarul imperial adjunct al comitatului Severin, Ioan Thorday, Ioan Adam notarul Caransebeșului, Francisc Iojić (Jósika) de Caransebeș și Ioan Lugosi de Lugoj.

³² Szörényi, I, p. 408.

De aceea autoritățile imperiale au evitat să elibereze severinenilor orice act în temeiul căruia să se fi putut ridica pretenții de drept asupra bunurilor imobile, dar mai cu seamă a pământului, iar atunci când au consimțit la așa ceva — pe considerente bine întemeiate — ele au ținut să specifice pentru fiecare caz în parte caracterul condiționat, dreptul de folosință nudă, supus și acesta unei confirmări din partea Comisiei Neoaquistice³³.

Se pare că rezultatele primei călătorii la Viena nu i-au mulțumit deloc nici pe delegați și nici nobilimea severineană, astfel că s-a hotărât redactarea unui nou memoriu și susținerea acestuia la autoritățile imperiale centrale. Într-adevăr, în iulie 1689 delegații nobilimii severinene, Petru Măciș de Tincova și Francisc Fiat de Armeniș s-au prezentat în audiență la contele Sigfried Christoph von Breuner, vicepreședintele Camerei Aulice și comisar imperial al teritoriilor cucerite de la otomani, înaintînd un memoriu ale cărui puncte le-au expus și susținut și verbal. La cererea celor doi delegați, ca atît nobililor cît și celor nenobili reveniți în comitatul Severin după august 1688 să li se restituie bunurile imobile stăpînite înainte de 1658, contele Breuner a răspuns că acestea nu le sînt date „în stăpînire reală“ (*in realem possessionem*) „a cărei conferire depinde de o viitoare informare și preamiosivă hotărîre în acest sens a Maiestății sale“ (*cuius collatio ab ulteriori informatione et desuper fienda Suae Maiestatis benignissima resolutione dependet*), ci doar „sub numele de arendă“ (*nomine arendae*). În același timp contele Breuner i-a ordonat vicecomitelui Măciș să efectueze o conscriere exactă a bunurilor imobile din comitatul Severin, să întocmească atît lista foștilor și actualilor proprietari, cît și cea a bunurilor rămase fără proprietar și să-i înainteze documentația spre a se lua o decizie. Totodată contele Breuner l-a împuternicit pe vicecomitele Măciș să dea în arendă, în numele Camerei Aulice, bunurile rămase fără proprietar, atrăgîndu-i de asemenea atenția că suma de arendare a tuturor bunurilor imobile (în speță pămînturile arabile) nu putea fi încă stabilită pînă nu vor fi cunoscute rezultatele conscripției și, prin urmare, „importanța și veniturile acelor bunuri“. Această situație nu urma să constituie însă pentru locuitori pretextul să pretindă vreun drept real de stăpînire asupra bunurilor arendate, ei avînd obligația să achite pentru început suma stabilită de împărat³⁴. Decizia obținută de delegații severineni din partea Camerei Aulice n-a avut însă darul să lămurească situația pe plan local, deoarece comisarul imperial adjunct, baronul Száva, a contestat în continuare drepturile nobilimii din comitatul Severin. Drept urmare, la 12 septem-

³³ Vezi în acest sens doc. I, II și V privind conferirea dreptului de a lua în stăpînire și folosi unele bunuri imobile de la Caransebeș și Lugoj pe seama vicecomitelui Petru Măciș. Se cuvine menționat faptul că eventualele litigii în privința dreptului de luare în stăpînire și folosință urmau să fie soluționate „iuxta contenta decreti et articulorum Transylvaniae“, ceea ce înseamnă o concesiune făcută pretențiilor formulate de nobilimea severineană. În 1693 generalul Veterani, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, a acordat lui Gavilă Iojică (Jósika) chiar dreptul de a lua în stăpînire cetatea Jdioara, aflată odinioară în proprietatea familiei sale (cf. *Magyar Történelmi Tár*, XIX, p. 165), dar împrejurările acestui act de excepție rămîn să mai fie lămurite.

³⁴ Vezi doc. III, precum și *Szörényi*, I, p. 408 și urm.

brie 1689, la Caransebeș, s-a ținut un consiliu militar sub președenția generalului conte Louis d'Herbeville, hotărîndu-se ca baronul Száva să nu-i mai tulbure pe nobilii severineni în stăpînirea moșiilor ce le fuseseră acordate temporar de către împărat. De asemenea, nobilii reveniți la vechile lor moșii au fost scutiți de orice obligații publice, chiar dacă nu li se garantau toate prerogativele nobiliare. În același timp li s-a asigurat dreptul de a accede după dorință la funcții militare sau civile. În schimb populația românească de rînd a fost obligată să dea dijmă din fin, vite, struguri și grîne, să presteze munci de folos public pînă la încheierea păcii, urmînd să fie apoi scutită de obligațiile de robotă. S-a stabilit, de asemenea, ca românii de rînd să nu fie folosiți de nobilii în interes propriu, adică să li se pretindă cedarea unor terenuri agricole din cele aflate în folosința lor sau plata vreunei dări în bani. Consiliul militar din 12 septembrie 1689 a mai hotărît ca românii de rînd să nu poată fi scoși de pe pămînturile dobîndite în vremea stăpînirii otomane, de pe cele obținute din partea ofițerilor imperiali sau de pe cele părăsite de nobilii refugiați în Transilvania, pînă cînd dreptul de folosință sau cel de proprietate asupra acestor pămînturi nu va fi reglementat printr-o rezoluție aulică³⁵. Evoluția ulterioară a acestor probleme ne este — cel puțin în momentul de față al documentării — necunoscută, dar avem tot temeiul să presupunem că atît autoritățile imperiale cît și nobilii severineni n-au renunțat la pozițiile adoptate inițial. Presumpția este cu atît mai plauzibilă, cu cît Ioan Fiat de Armeniș și Mihai Olasz, care părăseau Caransebeșul cu destinația Viena la începutul lunii iunie 1695 în calitate de plenipotențieri ai nobilimii severinene, au avut printre altele misiunea să obțină din partea Curții imperiale întărirea dreptului de proprietate al nobililor din comitatul Severin asupra moșiilor strămoșești și confirmarea vechilor lor privilegii³⁶. În același timp delegații severineni au formulat un protest solemn în fața capitlului din Győr față de încălcarea vechilor drepturi de proprietate ale nobililor, garantate prin legislația Transilvaniei de către Leopold I³⁷. Se pare că nici de această dată tentativa nobilimii severinene n-a fost încununată de succes, deoarece în martie—aprilie 1698, cu prilejul prezenței sale la Viena, vicecomitele Petru Măciș a încercat să obțină, pe lângă rezolvarea favorabilă a disputei legate de dregătoria civilă supremă a comitatului, și recunoașterea dreptului de proprietate deplină asupra pămîntului și al altor bunuri imobile. Nici această intervenție n-a avut însă darul să aducă nobilimii severinene deplina satisfacție. Ce-i drept, prin rezoluția imperială din 10 martie 1698 ea a obținut confirmarea unor atribuții judecătorești (inclusiv cea de ducere la îndeplinire a sentințelor pronunțate), precum și a altor prerogative nobiliare, dar în privința regimului de stăpînire asupra pămîntului suveranul a rămas inflexibil, întărind dispozițiile din 1690 ale Camerei Aulice (respectiv ale Comisiei Neoacquistice) privind dreptul de uzufruct asupra pămîntului și a altor

³⁵ Szörény, I, p. 409.

³⁶ Szörény, I, p. 410.

³⁷ Vezi doc. IX, precum și Szörény, I, p. 410.

³⁸ Vezi doc. XIII.

bunuri imobile³⁸. În vara tîrzie a anului 1698 nobilimea severineană a făcut prin trimișii ei Ioan Fiat și Ioan Lakicz o nouă încercare de a obține din partea Curții vieneze confirmarea vechilor privilegiilor³⁹. Încheierea tratatului de pace de la Karlowitz (26 ianuarie 1699) avea să năruiască însă definitiv orice speranță de redobîndire a vechilor proprietăți.

În încheiere să ne oprim — atît cît ne îngăduie documentele cunoscute pînă în prezent — la unele aspecte ale vieții social-economice în comitatul Severinului la sfîrșitul secolului al XVII-lea, în timpul efemerei stăpîniri habsburgice. La abordarea acestor chestiuni trebuie însă avute în vedere cîteva elemente, a căror influență a fost hotărîtoare pentru evoluția realităților locale. Astfel trebuie luat în considerare faptul că teritoriul comitatului Severin a fost în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea teatrul de desfășurare aproape neîntreruptă a operațiunilor militare între trupele imperiale și cele osmane, acțiuni care au produs considerabile distrugereri de bunuri materiale și pierderi de vieți omenești, întreținînd un climat de nesiguranță, deloc propice unei dezvoltări normale. De asemenea, nu poate fi trecută nicidecum cu vederea presiunea constantă exercitată de autoritățile militare imperiale asupra populației, pentru a storce prestații cît mai mari în bani, în natură și în muncă. Nu mai puțin adevărat e și faptul că nobilimea severineană revenită în furgoanele oștilor habsburgice s-a străduit la rîndul ei din răsputeri să impună populației de rînd, care nu-și părăsise vetrele strămoșești în 1658, prestarea vechilor dări, deși în mod formal consiliul militar ținut la Caransebeș la 12 septembrie 1689 îi interzisese să-și aroge acest drept. În fine, nu se cuvine uitată nici povara pe care a reprezentat-o pentru populația de rînd a comitatului Severin încartiruirea trupelor imperiale.

Încă de la instalarea Comisariatului imperial la Caransebeș (1688), funcționarii imperiali au trecut la spolierea sistematică a populației din comitatul Severinului, încît însuși vicecomitele Petru Măcițaș s-a văzut nevoit să se plîngă, la 11 martie 1691, generalului-comandant al Transilvaniei, conțelui Veterani, de perceperea unor dări excesiv de mari de la populație de către comisarul imperial Ioan Farkas. În răspunsul său din 17 martie 1691 generalul Veterani a recunoscut într-adevăr, că „nu mă îndoiesc că acel comisar cere (dări) mai mari decît le poate presta populația“, conchizînd însă cu cinism: „Între timp, potrivit Evangheliei, să se dea Cezarului (se înțelege, cel de la Viena! — n.n.) ce-i a Cezarului, căci această povară nu va mai dura multă vreme“⁴⁰. Totodată Veterani i-a dat asigurări vicecomitelui Măcițaș, că „va interveni la Curtea imperială pentru ca „nici Comisariatul (imperial) să nu se amestece în dispozițiile (autorităților) provinciale și în drepturile voastre, decît după

³⁸ Szörényi, I, p. 413. În încercarea lor nobilii severineni au solicitat și sprijinul generalului-comandant al trupelor habsburgice din Transilvania, conțelui Etienne de Steinville, trimițîndu-i documentele dovedind titlurile și drepturile de proprietate ale nobililor și nenobililor din comitatul Severin asupra pămîntului și al altor bunuri imobile (vezi doc. XXIII). Tot între actele trimise generalului de Steinville sau folosite de delegații trimiși la Viena credem că se numără lista proprietarilor de pămînt nobili și nenobili din comitatul Severin (vezi doc. XXIV).

⁴⁰ Vezi doc. IV.

cum o cer dările⁴¹. Generalul imperial s-a oferit în același timp să-l admonesteze pe comisarul Farkas pentru abuzurile sale față de țărani, ca „nu cumva să se producă acte de violență”, iar comisarul imperial suprem Kommornik i-a dat mână liberă vicecomitelui Măcișăș să-l ancheteze și — în caz de nevoie — să-l schimbe din funcție pe comisarul abuziv⁴¹. Lucrurile au rămas însă neschimbate, așa că în 1692 populația românească a comitatului Severin (mai ales locuitorii satelor din valea Almăjului), exasperată de starea ei de mizerie, a dat curs îndemnului adresat de otomani, refuzând să mai dea provizii trupelor imperiale⁴². În fața situației în continuă degradare, care devenea cu atât mai păgubitoare pentru imperiali cu cât operațiunile se desfășurau pe teritoriul comitatului Severin, generalul conte Veterani a emis la 24 septembrie 1693, „din tabăra de la Caransebeș”, o ordonanță menită să reglementeze raporturile dintre autoritățile militare și cele civile, dintre acestea și populație, curmînd totodată posibilitatea de comitere a unor abuzuri⁴³. Ținînd seama de „mizeria și nenorocirile poporului din comitatul Severinului și văzînd apăsarea lui de pînă acum” (*miserias et calamitates plebis comitatus Zöröniensis eiusque hactenus oppressiones poenitus scrutando*) și voind „să elibereze și ferească” (*liberari et praeservari*) populația de „deplina sa ruină și... pustiire” (*a totali sua ruina et... desolatione*), ordonanța generalului Veterani a stabilit următoarele:

1 Comandantul imperial al trupelor de la Caransebeș era obligat să vegheze ca oficiul de tricesimă de la Caransebeș și filialele acestuia să procedeze cu moderație la încasarea dărilor de la populație.

2 Dijma din grîu, orz, mei, secară, porumb și din alte grîne va fi strînsă de funcționarii comitatului împreună cu oamenii stabiliți de comisarul imperial răspunzător de aprovizionarea trupelor și predate Comisariatului de la Caransebeș.

3 Dijma din găini, oi, porci, capre și alte vite va fi strînsă de cei stabiliți de comandantul Caransebeșului împreună cu un om desemnat de vicecomite, urmînd ca generalul-comandant al Transilvaniei să dispună asupra destinației ulterioare a produselor.

4 Perceperea unor dări în bani de la populație nu putea fi ordonată fără știrea comandantului Caransebeșului.

5 Muncile care urmau să fie efectuate pe seama trupelor imperiale se comunicau vicecomitelui, acesta trebuind să recruteze oamenii necesari, dar fără a apăsa vreun sat mai mult decît altul. La Lugoj și Bocșa aceste dispoziții se aplicau de comandanții militari locali.

6 La Caransebeș urma să fie construită o închisoare.

7 În litigiile de drept urma să fie aplicată legislația din Transilvania, instanța de apel fiind comandantul Caransebeșului sau generalul Veterani.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Szörény, I, p. 113.

⁴³ Cf. C. Feneșan, „Reglementarea” din 1693 a comitatului Severinului, în *Banatica*, vol. IV (1977), p. 239—243.

8 Se interzicea sub grea pedeapsă a împiedica ducerea la îndeplinire a sentințelor pronunțate de organul de judecată al comitatului.

9 Delincvenții arestați de dregătorii comitatului urmau să fie duși și deținuți numai la Caransebeș, „fiindcă este (orașul) de frunte și metropola“ comitatului Severin (*quoniam caput et metropolis est*). În același timp comandantul Caransebeșului avea datoria să dea ajutor militar la prinderea delincvenților.

10 Sentința trebuia pronunțată cât mai repede, pentru a nu-i slăbi pe cei arestați printr-o detenție nejustificată.

11 Litigiile de drept dintre populație și militari urmau să fie soluționate de căpitanul sub ordinele căruia servea militarul vinovat sau de vicecolonelul comandînd trupele de voluntari sîrbi, în caz că era vorba de un „haiduc rascian“, instanțele de apel fiind comandantul Caransebeșului și, în final, generalul Veterani.

12 Comandantul militar al Caransebeșului avea dreptul să procedeze la executarea silită a obligațiilor în natură de la populație numai la cererea formală a vicecomitelui⁴⁴.

Măsurile luate de generalul Veterani n-au avut — după cum se va vedea — efectul scontat. Contribuțiile în natură, în bani și în muncă au continuat să fie o grea povară pe umerii populației din comitatul Severinului. Cîteva exemple sînt concludente în acest sens. Numai în anii 1694—1696 populația severineană a contribuit — din cît ne este cunoscut pînă în prezent — cu 15.000 cîble de grîu și 9.000 florini renani (pe care vicecomitele Măciș și-a adunat mai cu seamă din satele Dulău, Sacoșul Mare și Lugojei)⁴⁵, apoi cu alți 16.956 florini renani, 800 cîble de grîu și 2.500 cîble de porumb⁴⁶. În acești trei ani locuitorii unor sate severinene au contribuit prin munca lor la repararea unor poduri⁴⁷, au procurat lemnul și finul necesar trupelor imperiale, au efectuat diferite munci la depozitul de grîne de la Caransebeș⁴⁸ sau la repararea și amplificarea fortificațiilor de la Caransebeș și Lugojei⁴⁹. Abuzurile comise de

⁴⁴ *Ibidem*, p. 241—242.

⁴⁵ Vezi doc. VI, VIII, precum și Fr. Pesty, *Krassó vármegye története*, vol. IV, Budapesta, 1883, doc. 579, p. 359—360 (se va cita *Krassó*). Documentul se păstrează în prezent la Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5369.

⁴⁶ Arh. St. București, *Colecția Microfilme Austria*, rola 26, c. 372: (1694) Endtwurf was die Caransebischer Dörffer ertragen, als: Delinescht 120 fl., Domaschna und Russka 800 fl., Poyanna 200 fl., Slatina 240 fl., Ferluk 400 fl., Walamare 320 fl., Hedtscherisch 320 fl., Sorlantz 440 fl., Brebul 160 fl., Scribescht 200 fl., Merul 80 fl., Marga —, Daltsch ingleichen —, Caraschovo 600 fl., Slibatschel 240 fl., Skayusch 400 fl., Berseusch 60 fl., Tinkowa 24 fl., Berlowa —, Kriwina 200 fl., Ohaba und Valabolya 80 fl., Obreschia 120 fl., Schuppa und Peschtere 32 fl.: Summa 5036 fl.; Lugosch, Bogtscha vndt Palanka geben zusammen 11920 fl.: Summa 16956 fl. An Getrait 800 Khübl. An Kukurutz 2500 Khübl.

⁴⁷ Vezi doc. VI.

⁴⁸ Vezi doc. VII.

⁴⁹ Vezi doc. XII, precum și *Krassó*, IV, doc. 577, p. 358. Pentru a se acoperi nevoile de scînduri ale lucrărilor de fortificare a Caransebeșului — conduse de inginerul Giovanni Morando Visconti — vicecomitele Petru Măciș a construit și dat în exploatare cu ajutorul românilor localnici un joagăr la Marga (vezi doc. XII). Pentru istoricul fortăreței de la Caransebeș și a lucrărilor efectuate aici în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea, vezi articolul *Fortăreața Caransebeș*,

funcționarii imperiali, militari și civili, au făcut de altfel obiectul unei plângeri înaintate Curții vieneze de vicecomitele Petru Măcișăș cu ocazia prezenței sale în capitala Imperiului în primăvara anului 1698. Drept urmare, prin patenta imperială din 18 aprilie 1698 s-a ordonat tuturor funcționarilor și ofițerilor din comitatul Severin să pună capăt „asuprelor și exceselor comise“ (*beschehene Aufschlag und Excess*), să nu stărnească „pe zi ce trece mai multă violență și pagubă“ (*noch täglich mehr Gewalt und Schaden*), ci să respecte „regulamentul“ — probabil cel din 1693 — și să nu se mai amestece în treburile de administrație internă⁵⁰.

Față de dubla asupra — din partea militarilor imperiali și a nobilimii — populația românească din comitatul Severin a recurs la diferite forme de împotrivire: refuzul de a presta obligațiile cerute, fuga din sate și lotria. Astfel, în 1692 locuitorii din Valea Almăjului au refuzat să dea provizii trupelor imperiale⁵¹, iar în 1696 a fost înregistrată împotrivirea generală a românilor din întreg comitatul la darea pentru încarcerarea de farnă⁵². Chiar și după încheierea tratatului de pace de la Karlowitz (26 ianuarie 1699), când soarta comitatului Severin era pecetluită, practica încasării abuzive a unor obligații în bani sau în natură a dus la împotrivirea deschisă a locuitorilor⁵³, aceasta fiind cu atât mai primejdioasă, cu cât era vorba de perceperea unor restanțe de la țărani din satele reocupate deja de otomani⁵⁴. O altă formă de împotrivire a locuitorilor din comitatul Severin față de vexațiunile la care erau supuși a fost fuga din sate și refugiarea dinaintea reprezentanților autorităților.

în „Foaia diecezană“, anul VII, nr. 29 din 19/31 iulie 1892, p. 3—5 (planul întocmit în 1695 de inginerul P. A. de Malherbe); A. Ghidiu, I. Bălan, *Monografia orașului Caransebeș*, Caransebeș, 1909, p. 353—361 (raportul din 19 octombrie 1695 al inginerului P. A. de Malherbe în privința dărimării fortificației); A. Borbély, în „Hadtörténelmi Közlemények“, 1932, p. 184 (semnalarea a două planuri de pe la 1693 ale cetății Caransebeș elaborate de inginerul Giovanni Morando Visconti și păstrate la Österreichische Nationalbibliothek Viena, *Codex Vindobonensis Palatinus* 8671); L. Groza, *Cetatea Caransebeșului. Dispunere și elemente componente*, în *StComC*, Caransebeș, 1979, p. 341—358 și mai ales Gh. Sebestyén, *Unele cetăți ale Banatului și desenele lui L. F. Marsigli*, în „Monumente istorice și de artă“, anul XV, nr. 1/1984, p. 42—44 și, mai nou, Idem, *O pagină din istoria arhitecturii României — Renașterea*, București, 1987, p. 94—98.

⁵⁰ Vezi doc. XIX. În 1699 între comitele suprem Petru Măcișăș și colonelul Johann Peter Loss, comandantul Caransebeșului, a avut loc un conflict de autoritate pentru aplanarea căruia a fost nevoie de intervenția generalului-comandant al Transilvaniei, contele Rabutin de Bussy, cf. *Szörény*, I, p. 414 și II, p. 197. Vezi și diferendul comiteiului suprem Măcișăș cu comisarul imperial Christian Czelko (cf. doc. XXVI). În privința funcționării justiției comitatense, vezi doc. XXI, precum și *Krassó*, IV, doc. 578, p. 358—359.

⁵¹ *Szörény*, I, p. 113.

⁵² *Szörény*, I, p. 122—123.

⁵³ Vezi doc. XXVII.

⁵⁴ Vezi doc. XXVI. Chiar și în vara anului 1702 generalul-comandant al trupelor imperiale din Transilvania, contele Rabutin de Bussy, a mai intervenit pe lângă defterdarul de la Timișoara în favoarea soluționării prin bună înțelegere a problemei restanțelor de dare în bani și în natură pretinse de Petru Măcișăș din fostele sale sate severinene, aflate acum sub stăpânire otomană, cf. C. Feneșan, *Câteva documente din timpul stăpînirii turcești în Banat*, în *Tibiscus*, vol. IV, Timișoara, 1975, p. 196—198.

La 5 noiembrie 1695 generalul-comandant al trupelor habsburgice din Transilvania, prințul Carol Toma de Lorena, s-a văzut nevoit să dea dispoziții severe locuitorilor din comitatul Severin — aflați, ce-i drept, sub impresia puternică a înfringerii oștii imperiale în bătălia de la Lugoș — de a reveni la casele lor, păstrînd credință împăratului, și de a executa lucrările ordonate de vicecomitele Petru Măciș⁵⁵. Într-un alt caz locuitorii satelor Sacoșul Mare și Dulău i-au spus în față (*ad faciem mihi protulerunt*) comandantului imperial de la Caransebeș, Leopold Friedrich Ungar de Merana, venit să le ceară prestarea obligațiilor restante în natură și bani, „că o vor lua cu toții la fugă“ (*omnes fugam capere*). Față de rezistența opusă de locuitorii, „care au fără îndoială un instigator“, ofițerul imperial a fost nevoit să renunțe la intențiile sale⁵⁶. În fine, lotria a fost o altă formă de împotrăvire a populației, deși nu în toate cazurile pot fi sesizate numai mobiluri sociale⁵⁷.

Experiența făcută de autoritățile habsburgice în comitatul Severin în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea le-a servit în viitor la adoptarea unei atitudini lipsite de orice echivoc în cazul teritoriilor cucerite. Astfel, în 1716—1718, cînd trupele imperiale au ocupat întreg Banatul, Curtea vieneză nu s-a mai arătat dispusă la concesiile din 1688—1699. Ea a negat de la bun început și cu desăvîrșire orice titluri și drepturi anterioare, transformînd Banatul într-o provincie de Coroană a Casei de Habsburg.

COSTIN FENEȘAN

I

1689 aprilie 28, Sibiu.

Generalul conte Frederic Veterani, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, îi acordă lui Petru Macskási (Măciș) de Tincova, vicecomite al comitatului Severin, dreptul de a ocupa și lua în stăpînire o moară construită de turci pe apa Timișului, mai în jos de vilele Caransebeșului, precum și casa de la Lugoș a lui Gheorghe Csáktornyai, mort fără urmași, ca răsplată a serviciilor aduse la instaurarea stăpînirii imperiale asupra regiunii de la munte a Banatului.

Sacratissimae Romanorum Imperatoriae Regiaeque Maiestatis actualis camerarius, generalis campi mareschalli locumtenens, cataphractorum regiminis colonellus, necnon per Transylvaniam commendans generalis, Fridericus comes a Veterani.

Quandoquidem victricibus armis Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Ottomanica secta elapso abhinc anno millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo civitatem Karansebessensem et oppidum Lugos praeter alias cessit et inter caeteros nobiles primus comparuit generosus dominus Petrus Maskasii, eoque tempore in comitatu Zöreniensi a nobilibus in vicecomitem electus, castra ad

⁵⁵ Vezi doc. X.

⁵⁶ Vezi doc. XXVII: „... impossibile negotium capere valeo ob illorum obstinationem et procul dubio turbatorem hac de causa habent, qui ipsis dissuadent“.

⁵⁷ Într-un raport adresat generalului Veterani, căpitanul conte Ernst von Herberstein, comandantul Lugoșului, menționează eforturile depuse pentru a se curma acțiunile lotrilor (*Rauber*), vezi *Krassó*, IV, doc. 577, p. 357—358.

Orsavam una mecum secutus, molendinum aedificatum a Turcis per aquam Temess, infra vineas Karansebessiensium, occupandum per se rogavit eo pacto, si in terra alterius esset extractum¹, ne ipse cuius fundus sit, damnificetur, iuxta contenta decreti et articuloꝝ Transylvaniae vel pecuniae vel alio modo desuper convenire satagat. Insuper etiam domum quondam Georgii Csak-Tornyai eiusque deficientibus haeredibus legitimis et necessariis vel aliis agnatis et consanguineis sibi occupare liceat, pariter offerendo illi, qui se legitimum comprobaverit haerodem, omnibus cum iuribus, fundis et agris caeterisque appertinentiis in Lugoss situatis, se restitutum. Cui quidem petitioni iustae admodum annuendum videns ob futura bona servitia Suae Sacratissimae Maiestati praestanda, prout nunc sedulio etiam desudat promovenda, praefatum molendinum, domum in Lugoss situatam, cum omnibus iuribus occupandam possidendamque praeinserto modo pro se et suis haeredibus quibuscunque proximis concessi ac consensi, ulteriora sibi necessaria ab Inclyta Camera Caesarea Regiaeque in facienda inquisitionis commissione procuraturus, nullus dubius praetitulatam laudabilem Cameram iura sua acquisita hoc modo confirmaturam, quem in fruem hasce meas literas consensus subscripsi et sigillo meo consueto roborari feci fidem indubiam faciendo, anno 1689, die 28-a aprilis, Cibinii Transylvanorum.

L.S.

Fecus comes Veterani m.p.

Insemnare pe verso: Pro molendino Karansebessiensis ac domo Lugossiensis Georgii Csak-Tornyai una cum suis omnibus etc.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5339; original pe hirtie; pecetea inelară cu blazon aplicată sub text în ceară roșie.

II

1689 aprilie 28, (Sibiu).

Generalul conte Frederic Veterani, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, îi acordă lui Petru Macskási (Măciș) de Tincova, vicecomite al comitatului Severin, dreptul de a ocupa și lua în stăpînire casa de la Caransebeș a lui Nicolae Nicola, mort fără urmași, ca răsplată a serviciilor aduse la instaurarea stăpînirii imperiale asupra regiunii de la munte a Banatului.

Sacratissimae Romanorum Imperatoriae Regiaeque Maiestatis actualis camerarius, generalis campi mareschalli locumtenens, cataphractorum regiminis colonellus, necnon per Transylvaniam commendans generalis, Fridericus comes a Veterani.

Quandoquidem vitricibus armis Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Ottomana secta elapso abhinc anno millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo civitatem Karansebessensem¹ per me obsessam cessit et inter caeteros nobiles primus comparuit generosus dominus Petrus Maczkassi, eoꝛque tempore in comitatu Zörenyensi a nobilibus in vicecomitem electus, castra ad Orsavam una mecum secutus, certam quondam domum quondam generosi domini Nicolai Nicola, defectu eius familiae (quantum constat caeterum dictae familiae iuribus per omnia salvis, si quis ex ea se esse comprobavit legitime), cum omnibus ad se pertinentibus, ex una parte templum Turcicum extraneum quod fuit, ex altera vero parte plateam civitatis regiam vicina habuisse, rogavit occupandam et possidendam a se suisque tandem legitimis haeredibus legatariisque in futurum. Cui quidem petitioni deferendum videns ob futura bona servitia praestanda Suae Sacratissimae Maiestati, praefatam domum Caransebini¹ occupandam ac possidendam praeinserto

¹ Astfel în text.

modo concessi ac consensi, ulteriora sibi necessaria, ut ab Inclyta Camera Caesarea Regiaeque in facienda inquisitionis commissione procuraturus, nullus dubius praedictam laudabilem Cameram iura sua acquisita confirmaturam. Quem in finem has literas meas subscripsi et sigillo maiori roborari feci fidem indubiam faciendo, anno 1689, die 28-a aprilis.

L.S.

Fed^{cus} comes Veterani m.p.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5340; original pe hirtie; pecetea în ceară roşie aplicată sub text.

III

1689 iulie 24, Košice / 1697 mai 17, Sibiu.

Contele Sigfried Christoph von Breuner, vicepreşedinte al Camerei Aulice vieneze şi comisar imperial al teritoriilor cucerite de la turci, decide — la cererea prezentată verbal şi în scris, în numele comitatului Severin, de vicecomitele Petru Macskási (Măciças) de Tincova şi Francisc Fiat de Armeniş — ca pînă la efectuarea unei conscrieri exacte a moşilor şi proprietarilor, pămînturile şi alte bunuri imobile din comitatul Severin sînt lăsate cu drept de folosinţă vechilor posesori în schimbul unei arende plătite Camerei Aulice, fără ca din dreptul de uzufruct să decurgă însă vreun drept de proprietate reală.

Copia

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis intimus consiliarius, cameraarius, Excelsae Camerae Aulicae vicepraeses et ad ditiones noviter e manibus et potestate Othomanice Portae recuperatas delegatus commissarius, Sigefridus Christophorus Sacri Romani Imperii comes Breuner, nobilis dominus in Stäcz, arcium et bonorum Ulrichskirchen et Illana perpetuus dominus, necnon per Inferiorem Austriam haereditarius camerarius.

Notum facio vigore praesentium, posteaquam generosi domini Petrus Macskassy, Inclyti comitatus Zöröniensis vicecomes et Franciscus Fiat cum credentionalibus antelati comitatus coram me comparentes tam verbo, quam scripto exposuissent, qualiter nimirum praefatus comitatus Zöröniensis a tempore occupati Varadini sub iugo Turcico gemens ac in solitudinem quasi redactus, haud ita pridem victricibus praelibatae Suae Sacratissimae Maiestatis armis sub ductu excellentissimi domini generalis comitis Veterani in protectionem et potestatem altefatae Suae Sacratissimae Maiestatis receptus sit ac tam nobilitas, quam plebs, alias ex eodem comitatu oriundae, in eodemque antehac commorantes et possessionatae existentes, ex Transylvania ad eundem comitatum Zöröniensem sub protectionem et ad fidelitatem praelibatae Suae Sacratissimae Maiestati redeutes, ipsorum comitatum reexcolere intendant, imo iam inceperint, sed et praetitulatus excellentissimus dominus generalis comes Veterani nonnulla bona tam praefato domino vicecomiti, quam aliis sub protectionem altefatae Suae Sacratissimae Maiestatis, ad eundem comitatum Zöröniensem redeuntibus, usque ulteriorem summe dictae Suae Sacratissimae Maiestatis benignissimam resolutionem eiusdemque Excelsae Camerae Aulicae dispositionem reexcolenda et possidenda tradiderit, quapropter antelatus dominus vicecomes Petrus Macskassy cum adiuncto suo Francisco Fiat, nomine totius comitatus Zöröniensis in eo institerunt, quatenus tam nobilibus, quam aliis saepefati comitatus Zöröniensis incolis, bona in attacko comitatu existentia ac ad eosdem incolas ante hac spectantia restituantur et resignentur.

Hinc servitium praelibatae Suae Sacratissimae Maiestatis et conservationem fidelium eiusdem consideranda, ex autoritate per altefatam Suam Sacratissimam Maiestatem mihi clementissime attributa, praetactis toties dicti comitatus Zöröniensis incolis bona antehac sua non quidem in realem possessionem (cuius collatio

ab ulteriori informatione et desuper fienda Suae Maiestatis benignissima resolutione dependet), verum nomine arendae possidenda, assignanda et quae praetitulatus excellentissimus dominus generalis Veterani cuiusdam fidelium Suae Maiestatis Sacratissimae benigne assignare prae manibus eorundem reliquenda esse duxi, imo assigno et prae manibus eorundem relinquo praesentium per vigorem, ita tamen, ut praedictus dominus vicecomes omnia totius antelati comitatus Zöröniensis bona eorundemque appertinentias iuxta quemlibet districtum seu processum genuine et exacte conscribere, nomina tam modernorum, quam antiquorum possessorum apponere, quae possessoribus carent, diligenter notare ac ex post, quocitius fieri poterit, eiusmodi conscriptionem ad manus meas transmittere velit ac debeat. Bona vero, quae possessoribus carerent, eadem nomine meo aliis arendanda saepefato domino vicecomiti Petro Maczkassy tribuo et do facultatem. Quantum autem summam arendatitiam pro parte praelibatae Suae Sacratissimae Maiestati solvendam attinet, cum importantia et proventus eorundem bonorum pro hic et nunc sciri nequeat, ideo quod eatenus statuendum erit usquedum proprius vel plane ad attactum comitatus Zöröniensem pervenero et conscriptio praementionata appertinentiarum et proventum mittetur, pro hic et nunc differtur et in suspenso relinquitur, hoc tamen per expressum reservato, ne saepefati antelati comitatus incolae per hanc solam arendationem in bona sibi arendata quodpiam ius vel reale dominium in futurum praetendant, verum dum et quando et quidquid summe dicta Sua Sacratissima Maiestas circa eiusmodi bona clementissimae dignabitur, tali eiusmodi benignissimae resolutioni caesareae sese humillime accomodare et obsequi debeant ac teneantur.

In quorum maius robur et firmitatem praesentes literas meas patentes manus meae subscriptione et sigilli mei appositione roboratas saepefatis dominis ablegatis comitatus Zöröniensis, Petro Maczgassy¹ et Francisco Fiat, praemisum in fidem deservituras extradandas esse duxi.

Cassoviae, die 24-a iulii, anno 1689

L.S.

Christophorus comes Breuner

Collationirt cum originali suo.

Cibinii, 17-a maii 1697

L.S.

Franciscus David Gebhardt m.p.
Sacratissimae Caesareae Maiestatis
secretarius campi-bellicus

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Maczkási de Tincova*, cutia 53, nr. 5371; copie autenticată pe hirtie; pecetea în ceară roșie aplicată sub text.

IV

1691 martie 17, Sibiu.

Generalul conte Frederic Veterani, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, îi comunică vicecomitelui de Severin, Petru Maczkási (Măciçaș) de Tincova, că va lua măsuri împotriva comisarului imperial Farkas, care a perceput dări mai mari de la locuitorii comitatului Severin, și îi anunță trimiterea la Caransebeș a unor trupe germane în locul contingentelor sârbești.

¹ Astfel în text.

Copia

Ad dominum Petrum Maczkassyum

Nobilis, generose domine vicecomes, mihi observandissime, Literas Generositatis Vestrae querulosas 11-a huius datas 16-a eiusdem accepi et legendo, intellexi quod circa dominum Farkas in exactione contributionum et aliorum scripsit. Contributiones, non dubito, quod commissarius exigit maiores quam blebs¹ praestare possit. Interea, iuxta Evangelium, date quae sunt Caesaris Caesari, et hoc onus non diu amplius durabit. Propterea Vestra Generositas non debet statim despondere animum et servitia Suae Maiestatis negligere, prout dixi, ita etiam fidelitatem suam Augustissimae Imperatori recomendabo¹, ut assequatur suam intentionem, neque Commissariatibus in dispositionibus provincialibus et iuribus vestris se immiscebit, nisi quod contributiones exigit, quapropter etiam domino Farkas hasce scribo. Quae ego concessi et dominus comes Breuner confirmabit, ego tuebor, non est dubitandum. Vestra Generositas explicet se in quo caractere vult esse, et in quali authoritate — ego dabo. Sed quando nescio intentionem, secundare non possum, adeoque eam exspecto. Proxime mittam Germanicum praesidium, cum locum habeant sufficientem pro Rascianis. Amovebo deinde Rascianos ex Caransebes, sed pro nunc melius fuit illos elocandi, ut Transylvaniam sublevaremus et assecuraretur, quod non dubito etiam gratum esse Generositati Vestrae, quia Transylvanus est. De capitaneo Antonio, iam ipse bis scripsit, quod velit equum restituere, excusando, quod hactenus non factum sit, cuasam fuisse, quod Vestra Dominatio cum ipso capitaneo non apud se comparuerint et sic habebit satisfactionem. Qui, si se apud me stiterit, quod rogat, ut ipsi conferatur capitaneatus Bokasiensium, tum videbimus. Alterum quod memorat, non obliviscor equum rusticum illum Mogae insinuare magnifico domino Nalaczi, ut non impediatur, siquidem dominus Nalaczi in hoc consensit, ubi ipsi intinavero. Caeterum ago gratias pro dama et capra sylvestri et limaces proximo expectabo. Scribo ipsi Farkas, credendo quod non amplius impedit rusticos iisque inhibendo, ne grossitates accedant. Et hisce valere cupio maneoque Generositatis Vestrae.

Paratissimus
Fedcus com. Veterani

Cibinii, 17-a martii 1691

P.S. Dominus supremus commissarius Kommornik est contentus, ut amoveatur dominus Farkas. Interea tamen proponere et praesentare velit Vestra Generositas idoneum nobilem, cui hoc negotium concedendum. Vult etiam, ut Vestra Generositas inquirat contra dominum Farkas in suis operibus, utrum sit fidelis et non decipiat Commissariatibus et curat dici, quod in nulla re se alias immiscere debeat, quam contributiones exigere, quas, si accepit, absque hoc amovebitur, et si in re quadam deprehensus fuerit contra servitium Suae Maiestatis, insinuandum est domino commissario comprovinciali, quiquid faciendum eum illo iam instructus est.

L.S.

Collationirt
F(ranciscus) D(avid) G(ebhardt)

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5343; copie autenticată pe hîrtie; pecetea inelară în ceară roşie aplicată sub text.

¹ Astfel în text.

V

1691 aprilie 21, Sibiu.

Generalul conte Frederic Veterani, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, îi reconfirmă vicecomitelui de Severin, Petru Macskási (Măciçaș) de Tincova, dreptul ereditar de a deține și folosi o moară aflată la Lugoj, care îi fusese conferit drept răsplată a serviciilor aduse în lupta antiotomană.

Sacrae Romanorum Imperatoriae Regiaeque Maiestatis actualis camerarius, generalis equitatus, cataphractorum regiminis colonellus et per Transylvaniam commendans generalis, Fridericus comes Veterani.

Omnibus visuris, lecturis et legi audituris salutem et omne bonum. Quoniam superioribus tribus abhinc annis nobili et generoso domino Petro Maczkassi, comitatus Zöröniensis vicecomiti, ob singularia sua merita et specimina fidelitatis molendinum Lugossiense eiusque dominium et fructus usque ad Inclytæ Camerae Caesareae ratificationem haereditarie conferendum duxi, nunc vero ab actis hostibus Turcicis merito iure suo ut gaudeat postliminii iure fas sit, cum nec exiguam pasces sit ob suam fidelitatem erga Sacratissimam Maiestatem bonorum suorum facturam, tam in conflagratione et expilatione eorundem, praesentium tenore priorem a me factam donationem hisce confirmatam declarare et notificare visuris et lecturis ratus, ut in acquisito iure suo supra memoratum¹ dominum Petrum Maczkassi praedicti molendini eiusque iuribus, proventibus certibusque defendatur tueaturque sub gravi poenam contravenientibus irremissibiliter infligendam, realiter et cum effectum. Alioquin docendum, cur huic meo mandato non sit parendum et literis donationalibus ex plenitudine Suae Maiestatis praedicto modo expeditis respectus detrahendus. Actum Cibinii, 21-ma aprilis anno 1691.

L.S.

Fedcus comes Veterani m.p.

însemnare pe verso: Litere pro molendino Lugossiense

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5345; original pe hirtie; pecetea aplicată sub text în ceară roșie.

VI

1694 august 24, în tabăra aflată mai jos de Dobra.

Generalul conte Frederic Veterani, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, îi comunică vicecomitelui de Severin, Petru Macskási (Măciçaș) de Tincova, că i se vor restitui banii avansați pentru achiziționarea cit mai grabnică a 15 000 cible de grîne și îi exprimă rugămintea ca podurile să fie reparate în timp cit mai scurt.

Spectabilis et generose domine vicecomes, mihi observande,

Gratissimae mihi fuerunt Generositatis Vestrae literae 20-a praesentis emanatae, cum inde intellexerim negotium decimarum brevi tempore perfectum iri. Quod speret 15 000 millia cubulorum coemendos, Generositas Vestra ex parte sua deesse nolit, sed sit quantitatem et summam pecuniae ad coemptionem hanc necessariam brevi ac infallibiliter demittendam esse, vnde id, quod Generositas

¹ Astfel în text.

Vestra interea pro hoc servitio tam laudabiliter anticipat, sibi refundetur. Inindisplicetur praeterea reparationem pontium modo facilius instituendam percipio, quod opus solitae suae curae recomendo et maneo, Generositatis Vestrae

*Fus comes Veterani m.p.
Parat(issimus)*

Ex castris caesareis infra Dobram
positis, die 24-a augusti 1694

adresa: Spectabili ac generoso domino Petro Maczkassy, vicecomiti Karansebesiensi, domino mihi obs(ervandissimi), *Karansebesini*

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5347; original pe hirtie; fragmente ale pecetii de închidere în ceară roşie.

VII

1695 martie 4, Sibiu.

Generalul imperial Veit Heinrich Truchsess von Wetzhausen, locţiitor al generalului Veterani la comanda trupelor habsburgice din Transilvania, ordonă vicecomitelui Severinului, Petru Macskási (Măciçaş) de Tincova, ca, înlăturînd toate disensiunile, să coopereze cu comisarul imperial Gallatin la stricta îndeplinire a ordinelor primite, avînd o grijă deosebită să procure lemnul şi finul necesar trupelor, precum şi ţărării destinaţi muncilor la depozitul de grîne.

Spectabilis, et generose domine vicecomes, mihi observandissime,

Literas Generositatis Vestrae prima huius expeditas, querelis ac lamentationibus plenas, hesternam tulit Karansebessino posta, e quibus vix mediocri complacentia eandem cum domino Gallatin sese minus bene cointelligere consexi. Reliquerit sine dubio excellentissimus dominus generalis Veterani tales ordines ac dispositiones, quibus in absentiam suam nemo ausit adversari, minus in iis mutationem facere. Quare hoc in eo ipsum et memorato domino commissario perscribo, coinserendo, ab iisdem nec unguem latum discedere, sed cum Generositate Vestra mutua, quae certo est, necessaria correspondentia quam optime convenire, per similes enim differentias ac disuniones nihil aliud, nisi servitiorum Suae Maiestatis defectus ac detrimenta sequuntur, proprio cuiusdam forsan exiguo commodo, quod levissimo etiam publico longe postponendum, nemo non censere debet. Quando mihi commendantium huius regni partiumque annexarum ita committeretur, ut primus ego et solum praeessem, eiusmodi dissensiones profecto nunquam pati, sed ad has tollendas (tentatis aliis, verum frustratis mediis?), talium homines animorum demandare vellem ad Acherontem et eiicerem. Communitent ergo consilia et negotia sua svavi harmonya tractent, praesertim eo spectandum est, ut ad promovendum domini servitium, unitis viribus unanisque votis quisque studeat, satagat et laboret. Singularem facio mentionem de lignis ac foeno procurandis, ne penuria irreat ulla et siquidem ad annonariam domum nonnulli posthac rustici, qui alternatim labores habere possunt, requiruntur ad insinuationem domini officialis David Sartorii, omnem concurrentiam non denegare velit. Aget perinde, quae approbationem suorumque operum dignissimam laudem vendicabunt. In reliquo nos divinae tutelae commendans, maneo Generositatis Vestrae

Paratus servus

Vitus Heinricus Truchses de Wezhausen

Cibinii, 4. martii 1695

adresa: Spectabili ac generoso domino Petro Mazkasi, comitatus Zöröniensis vicecomiti, mihi observandissimo, *Karansebes*

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5351; original pe hirtie; pecetea de închidere în ceară roşie.

VIII

1695 aprilie 23, Viena.

Atestat prin care generalul conte Frederic Veterani, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, recunoaște serviciile aduse de vicecomitele Severinului, Petru Macskási (Măcișcaș) de Tincova, la susținerea oștilor dislocate la Caransebeș, Lugoj și Orșova, precum și la repararea cetății Caransebeș, cheltuind din averea sa 9000 florini renani; recomandă Camerei Aulice vieneze compensarea acestor cheltuieli prin acordarea unor bunuri din teritoriile care vor fi ocupate de trupele imperiale.

Ego, infra scriptus, praesentium vigore recognosco, quod spectabilis ac generosus dominus Petrus Macskasi de Tinkova, vicecomes comitatus Zeuriniensis, successu temporum in sustentationem militiae Suae Maiestatis Sacratissimae in Caransebes, Lugos et ad tempus in Orsova positae, tam ad restaurationem fortalitiu Caransebes, ex pura et syncera sua devotione, tam in parata pecunia, quam autem in annona, ex propriis suis bonis novem millia florenorum Rhenensium expendit, sub spe refusionis in parata pecunia. Si autem ita placuerit Excelsae Camerae Aulicae, ut pro praespecificatis expensis ex bonis neoacquisitis accipiat contentationem, bona fide ipsum assecuravi, quod Excelsa Camera dignabitur ipsum evincere, ut si ex collatis bonis satis ipsi non fieret aut casu quo, quod Deus clementer avertat, per hostilem impetum illa bona reoccuparentur, in hoc casu Excelsa Camera benigne meam assecurationem agnoscet et alis via de ipsius contentatione providebit. In cuius rei testimonium subscriptione mea et proprium applicavi sigillum. Dabantur Viennae, 23-a aprilis 1695.

L.S.

Fedco comes Veterani

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5348; original pe hîrtie; pecetea inelară aplicată sub text în ceară roșie.

IX

1695 iulie 22, (Győr).

Capitulul bisericii din Győr consemnează protestul formulat de Ioan Fiat de Armeniș în numele comunităților din Caransebeș și Lugoj împotriva încălcării vechilor lor drepturi de proprietate, garantate prin legislația Transilvaniei, de către împăratul Leopold I.

Nos, capitulum ecclesie Iauriensis, memoriae commendamus tenore presentium significando quibus expedit universis, quod perillustris ac generosus dominus Ioannes Fiatth de Eörményes, veluti legitimus plenipotentiarius Incltyi comitatus Zeuriniensis, nostram personaliter veniens in presentiam, suo ac totius familiae Fiatth, Fodor et Macskassy ac preterea Georgii Naláczy, Lazari Tornya, Ioannis Naláczy, alterius Ioannis Gerlestyei, Lucae Olah, Michaëlis Puy, alterius Michaëlis Ivuly, Nicolai Gyurma, Ioannis Ungur, alterius itidem Ioannis Kricsovaj, tertii Ioannis Tornya, Martini Gonder, Nicolai Tornya, Gabrielis Floka, Ioannis Flore, Gabrielis Gyurma, Sigismundi Simon, Georgii Gerlestyei, Nicolai Toth, Gabrielis Laczug, Nicolai Gaman, Moysis Fancsy, Petri Josika, Ioannis Csato, Michaëlis et Gabrielis Lenkavicza, Georgii Margai, Alexandri Vitan, Ioannis Bobik, Gaspari Handra, Gabrielis Iatki, alterius Gabrielis Mere, Stephani Rusori, Melchioris Puy, Ioannis Csoka, Petri Lomota, Matthiae Sebesy, Sigismundi Romosz, Georgii Ulcsikay, Michaëlis Kelemen, Ioannis Less, Georgii Csiszar, totius item communitatis civitatis Caransebes, porro Stephani ac Petri Somody, Moysis Lugosi, Petri Lakaatos, Ioannis Vaida, Michaëlis Golya, alterius Michaëlis Lada, Georgii Veres, Michaëlis

Balasy, alterius Michaëlis Strata, tertii Michaëlis Gaman, Nicolai Tar, Martini Baszaraba, Michaëlis Halmagy, Petri Linka, Samuelis et Petri Floka, alterius Petri Vizar, Christophori Gyurma, Ioannis Karaszto, Alexandri Balog, Ioannis Bar, Nicolai Csoza, Michaëlis Bokany, Stephani Zakara, alterius Stephani Bukereszty, Nicolai Kolovik, Lucae Literati, Francisci Ördögh, Petri Mirke Michaëlis et Petri Portar, Ioannis Ilosvay, Danielis Gombkötö, Sigismundi Lugosy, Ladislai Balia, Gaspari Popa, Petri Szöcs, Ladislai Simon, Sigismundi, Gabrielis ac Ladislai Kun, Beniamini Telegdy, totius denique communitatis civitatis Lugosiensis nominibus et in personis per modum solemnibus protestationis, contradictionis et reclamationis, necnon inhibitionis et prohibitionis nobis significavit et detexit hunc in modum, quomodo, prout idem protestans intellexisset ac revera in notitiam eiusdem devenisset, non defuisse ac pro nunc etiam esse nonnullos sui bona et iura possessionaria paterno et materno avitica prememoratos protestantes iure legitimae, indubitatae successionis tangentia et concernentia, in praeiudicium sanguinis et legitimae successionis eorundem, quin imo supremae quoque dignitatis officium et quidem supremi comitis, contra antiqua iura et privilegia liberaeque electionis banatus a Maiestate Sua Sacratissima impetrasset, impetrarent vel fors impetrare niterentur, ne itaque in similes quorumcunque, quomodocunque vel qualitercunque factus vel fiendas impetrationes consequenterque donationes, collationes consensuumque regionum extradatationes, statutiones, introductiones veluti legibus patriae legitimaeque successioni multum derogantes et praeiudicantes consentisse videatur; ydem¹ solemniter contradicento (salva tamen et illibata Maiestatis Suae Sacratissimae autoritate permanente), ipsam quoque Maiestatem Suam Sacratissimam a donatione, colatione consensuumque regionum extradatatione, prout et quaevis et singula loca credibilia et authentica, ab exmissione capitularium vel conventualium aut regionum statutoriarumque extradatatione solemnium cum protesatione inhiberet, contradictionis et reclamationis velamine obviaret coram nobis palam publice et manifeste, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum ipso festo beatae Mariae Magdalенаe anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo quinto.

Lecta in capitulo.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 7, nr. 748; original pe hirtie; pe verso, pecetea în ceară roşie cu hirtie de ptoctecție.

X

1695 noiembrie 5, Sibiu.

Generalul principe Carol Toma de Lorena și Vaudemont, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, ordonă tuturor locuitorilor din comitatul Severinului, ca, în pofida înfringerii suferite de imperiali în bătălia de lângă Lugoj (21 septembrie 1695), să revină la casele lor, păstrînd credință împăratului Leopold I și îndeplinind lucrările ordonate de vicecomitele Petru Macskási (Măciçaș) de Tincova.

Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis generalis campi mareschallis locumtenens, unius regiminis cataphractorum colonellus et per Transylvaniam pro tempore generalis commendans, Carolus Thomas de Lotharingia, princeps de Vaudemont.

Licet nuper, in transacto prope Lugosinum conflictus¹, copiae nostrae caesareanae ab hoste decuplo maiori superatae et post exhibitam generosissimam resistantiam tandem ad recessum coactae sint, perinde damnum attamen non sic

¹ Astfel în text.

¹ Este vorba de bătălia de lângă Lugoj (21 septembrie 1695), încheiată cu înfrîngerea trupelor habsburgice de către otomani și cu moartea generalului Vetrani.

emergit, quasi tota in illis partibus patria Turcis in occupationem deseri deberet, praesertim cum Ottomanorum in pugna perditio nostram longe antecellat ac modo regnum Transylvaniae validiori virorum numero ad tutiorem posthac manutentionem sit munitum. Et siquidem loca quoque finitima, potissimum Karansebes ibidemque alia praesidia Germanorum denuo firmari necessum videtur, ut regnicolae comitatenses aut quicumque demum sint, contra vicinos hostium insuluts, aggressiones et exactiones eo secutius defendi possint, sic omnibus et singulis in comitatu Zarandiensi² existentibus gravaminiter insinuo, ut praevios ibi, per generosi domini vicecomitis Mazkasi dispositiones, necessarios faciant labores, ad suas. universi revertantur aedes ac in pia erga Sacratissimam Caesaream Suam Maiestatem fidelitatis devotione contantissime perseverare velint. Sig(natum) Cibinii, 5-a novembris 1695.

L.S.

Carolus Thomas a Lotharingia

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5357; original pe hîrtie; pecetea în ceară roșie aplicată sub text.

XI

1696 noiembrie 13, în tabăra de lingă Orăștie

Generalul conte Louis d'Herbeville, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, ordonă magiștrilor poștali din Marga, Hațeg și Orăștie să pună de îndată cai la dispoziția ștafetelor trimise de vicecomitele Severinului, Petru Macskási (Măcițaș) de Tincova sau de oricare dintre oamenii acestuia.

Sacrae Caesarae Regiaeque Maiestatis actualis camerarius, Feld-Marchal-Leutenantius, vnus regiminis dragonerorum colonellus et p(ro) t(empore) per vniversam Transilvaniam commendans, Ludovicus comes ab Herbeville.

Hisce presentibus postarum magistris ex Marga, Zasszwarosch¹ et Hatzet¹ significo mandoque, ut quandocunq̄ue a praenobili et generoso domino vicecomite Matcaszy¹ stafeta vel quisunque ex suis pro Sacrae Caesarae Regiaeque Maiestati servitio ad hac regimina expeditus equis postariis indigent sine mora concedantur. Secus hisce mandatis contravenientes gravem animadversionem experientur. Datum in castris prope Zasszwarosch¹, 13-a 9-bris 1696.

L.S.

Le conte Herbeville

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5361; original pe hîrtie; pecetea în ceară roșie aplicată sub text.

XII

1696 decembrie 10, Sibiu.

Atestat prin care generalul-maior Wilhelm zum Jungen, fost comandant al trupelor imperiale de la Caransebes, recunoaște că, din ordinul defunctului general conte Veterani, vicecomitele Petru Macskási (Măcițaș) de Tincova a constru-

² Corect: *Zöreniensi*.

¹ Astfel în text.

it la Marga un joagăr pentru confecţionarea scîndurilor necesare la repararea cetăţii Caransebeş; declaraţia este confirmată de inginerul Giovanni Morando Visconti, care a condus lucrările de fortificare a Caransebeşului.

Attestatio

Siquidem ego, infrascriptus, illo tempore existens Caransebesiensis commendans, recorder et scio reniti, quartirio existens in Rapold, pie defunctus excellentissimus generalis comes a Veterani ex castris redeundo, mandavit ad dominum vicecomitem comitatus Zeöreniensis, Petrum Maczkasi, unam molam in Marga, ubi asseres conficiantur, praeparari, pro aedificatione arcis Caransebes et asserorum vero constans praetium libenter absque damno solvere, dum modo gravis vectura pecorum Transylvanicorum et ruina evitaretur; prout etiam supraerius¹ praescriptus dominus fieri curavit et plurimos ex eadem mola asseres dictae arcis in aedificationem administravit. Sig(natum) Cibinii, decima decembris anno 1696.

L.S.

W. zum Jungen m.p.
supremus vigiliū praefectus

Io inf(rascrit)to atesto qualm(ente) S(ua) E(ccellenza) piò defonto con(te) Veterani ha dato ordine al sig(nore) vicecomes Pietro Maskasy d'edificare una sega per servitio di Karansebes e ne ha somministrato le tauole et in fede.

L.S.

G(iovanni) Morando Visconti
supremo ingegn(iere) m.p.

Arh. St. Cluj-Napoca, arhiva familiei Macskási de Tincova, cutia 53, nr. 5352; original pe hîrtie; pecetele inelare în ceară roşie.

XIII

1698 martie 10, Viena.

Împăratul Leopold I reconfirmă, la cererile repetate ale nobililor din comitatul Severin, dispoziţiile din 1690 ale Camerei Aulice vieneze, potrivit cărora aceştia au dreptul de uzufruct asupra moşilor şi bunurilor din comitat, cel de a exercita atribuţii judecătoreşti şi de a-i pedepsi pe delicvenţi, precum şi cel de a se bucura de toate drepturile convenite celor recunoscuţi a fi nobili.

Nos, Leopoldus, Dei gracia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae Slavoniaeque rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae, dux Lucemburgiae, superioris et inferioris Silesiae, Witembergiae et Thecae, princeps Sveviae, comes Habsburgi, Tyrolis, Ferretis, Kiburgii et Goritiae, landgravius Alsatiae, marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviae ac superioris Lusatie, dominus Malthiae, sclavoniae portus Naonis et salinarum, vigore presentium omnibus et singulis patentes hasce literas lecturis aut legi audituris, cum gratia nostra regia perbenigne significamus, Nos, iisdem rationibus quae olim commissionem nostram cameralem anno millesimo sexcentesimo nonagesimo in favorem nobilium comitatus Zeuriniensis moverant, clementer annuentes concessionales tunc provisorio modo emanatas ac eiusdem comitatus nuper reiterateam instantiam hisce renovare et permittere, ut non solummodo possionibus¹,

¹ Astfel în text.

domibus, agris, pratis, sylvis, fluviis et quibuscunque aliis vacuis et desertis locis et bonis districtu huius comitatus compraehensis¹ eo usque uti, frui possint, donec Nobis eadem vel fisco Nostro regio incorporare vel alio denique modo cunctis ponere placuerit, verum etiam, secundo, gratiosissime indulgere, ut ad interim secundum leges patriae iura promulgent delinquentesque puniant, nec minus, tertio, nobiles qui ante hac tales fuere pro talibus ulterius se gerant privilegiisque nobilium utantur iuribus regis, tam respectu contributionum quae hybernarum reservatis, quapropter clementissime Caesareo Regiae resolutioni Nostrae congruente et debitum morem universi qui supra gerere benignamque nostram in eo mentem et voluntatem omnino fideliter et exacte noverint exequi. In quem finem concessionales hasce sigillo nostro Caesareo Regio communiri fecimus. Dabantur in civitate nostra Viennae, die decima mensis martii, anno millesimo sexcentesimo et nonagesimo octavo, regnorum Nostrorum Romani quadragesimo, Hungarici quadragesimo tertio, Bohemici vero quadragesimo secundo.

Leopoldus m.p.

L.S.

Seyfrid v. Gristohl m.p.

Ad mandatum electi domini imperatoris
proprium

Joannes Volcardus comes a Conzin m.p.
Adolphus v. Prangh m.p.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5292; copie contemporană pe hirtie.

XIV

1698 martie 22, Viena.

Generalul conte Louis d'Herbeville recunoaște meritele deosebite ale vice-comitelui Severinului, Petru Macskási (Măciș) de Tincova, în sprijinirea, mai ales prin procurarea de provizii, a trupelor imperiale care au operat în părțile Caransebeșului și Orșovei.

Ludovicus comes ab Erbeville, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis camerarius, generalis mareschalli locumtenens et unius regiminis dragonerorum supremus colonellus, praesentium per vigorem recognosco, quod cum ego Suae Maiestatis Sacratissimae militiam in partibus Transylvaniae circa Karansebes et Orszova ac alia identidem habita loca ad debilitandas hostium vires posillam mihiqve conceditam rexissem et ibidem commando habuissem, spectabilis ac generosus dominus Petrus Macskasy de Tynkova, eotunc prout et nunc vicecomes comitatus Zeuriensis¹ existens, tam fidelem se in promovendis Suae Maiestatis Sacratissimae servitiis et negotiis bellicis mihi impenderit et exhibuerit studiosum ac tam laudabilia fructuosaque praestiterit obseqvia, ut dum eadem militia in annona, aere vel aliunde defectum qvempiam habuerit, idem per me vel solummodo officiales meos qvandoqve requisitus, non solum ex propriis suis, verum ab aliis qvoque magno labore, ad parolam suam conqvisitis, tam qvoad annonam ac alia omnimodo defectuque absque omni eandem militiam praesto sublevaverit, prout etiam toto identidem adhibiti regiminis mei tempore, una mecum utriusque fortunae consors, propriis expensis rem pro Sua Maiestate sed et ipsa qvoque militia praesertim vero praesidiaria evidentissimam per eundem

¹ Astfel în text.

¹ Astfel în text.

habuerit senseritque utilitatem. In cuius rei fidem praesentes syngrapha et chyro-Sacratissima tam sedule et constanter gesserit, ut non modo complacentiam ego, grapha meis roboratas dedi recognitionales. Viennae, die 22-a mensis martii 1698.

L.S.

Le conte Herbeulle

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5362; original pe hirtie; pecetea în ceară roșie aplicată sub text.

XV

1698 martie 24, Viena.

Generalul conte Sibert von Heister recunoaște meritele deosebite ale vice-comitelui Severinului, Petru Macskási (Măcițaș) de Tincova, la sprijinirea trupelor imperiale care au operat în 1690 în părțile Caransebeșului, Mehădiei și Orșovei, precum și a celor care au asediat și cucerit în 1691 cetatea Lipova.

Sybertus Sacri Romani Imperii comes ab Haister¹, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis actualis camerarius, generalis, rei armamentariae praefectus et unius regiminis ordinis pedestris supremus colonellus, recognosco vigore praesentium, quod cum ego in anno adhuc 1690 per Suam Maiestatem Sacratissimam eotum gubernio meo benignissime conceditam militiam versus Karanszebes, Orsova et Mehedia inque toto comitatu Zeuriniensi commendassem, spectabilis ac generosus dominus Petrus Maczkasy de Tinkova, vicecomes comitatus Zeuriensis¹, tum temporis etiam sub meo comando existens, illibatam erga Suam Maiestatem Sacratissimam observanda fidelitatem penes praefatam Suae Maiestatis Sacratissimae militiam in omnibus fidei et fidelitati suae commissis, ut fidelem subditum decuit, semper obsequio et fideliter desudaverit ac taliter semet non modo mihi gratum et complacentem reddiderit, sed et quam gratissima et utilissima obsequia vel maxime vero anno 1691 sub obsidione tandemque feliciter subsequuta recuperatione fortalitii Lippa pro Sua Maiestate Sacratissima exhibere non desiit, prout impendit quoque et etiamnum exhibet diligenter. In cuius rei fidem praesentes syngrapha et chyrographa meis roboratas dedi recognitionales. Viennae Austriae, die 24-a mensis martii anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

L.S.

Sybertus comes ab Heister m.p.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5363; original pe hirtie; pecetea în ceară roșie aplicată sub text.

XVI

1698 martie 26, Viena.

Generalul principe Carol Toma de Lorena recunoaște serviciile aduse trupelor imperiale de vicecomitele Severinului, Petru Macskási (Măcițaș) de Tincova, în timpul operațiilor desfășurate împotriva trupelor otomane în părțile Caransebeșului, Lugoșului și Lipovei.

Ego, infrascriptus, vigore praesentium recognosco spectabilem ac generosum dominum Petrum Maczkasy de Tinkova, Zöröniensis comitatus vicecomitem, du-

¹ Astfel în text.

rante mea in Transylvania eiusdemque provinciae adiacentibus partibus, quippe Lugos, Karansebes, Lippa etc. commenda, non dumtaxat in illibata fidelitate et servitorum ac commodorum Suae Sacratissimae Maiestatis in detinenti promotione perseverasse, verum etiam propriis expensis exigente servitio caesareo, castra usque in finem secutum esse, imo omni tempore sese illis in partibus, uti Altissimae memoratae Suae Maiestatis Caesareae fidelem et constantem subditum decet, exhibuisse. In cuius rei fidem ac robur hasce meas recognitionales syngrapha et consveto sigillo munitas extradedi. Dabantur in civitate Viennensi, die 26-a martii 1698.

Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis equitatus generalis, necnon unius cataphractorum regiminis colonellus,

L.S.

Carl Thomas von Lotringen

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5359; original pe hirtie; pecetea în ceară roșie aplicată sub text.

XVII

1698 aprilie 9, Viena.

Împăratul Leopold I orăonă tuturor autorităților și nobililor din comitatul Severinului să-l recunoască drept comite suprem pe Petru Macskási (Măcițaș) de Tincova.

Leopoldus, Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque etc. rex.

Reverendi, honorabiles, spectabiles ac magnifici, egregii item et nobiles fideles nobis dilecti.

Quamvis iam antehac sub turbulentis hisce temporibus uni vel alteri fidelium nostrorum officium seu honorem supremi comitis huius vestri comitatus Zeuriniensis benigne contulerimus quidem, quia tamen neglecta ex parte unius solita instalatione a parte autem alterius veluti ibidem minus possessionati (quod tamen de lege regni, signanter vero articulo decimo nono anni millesimi quingentissimi quinquagesimi quarti specialiter requireretur) inhabilitate accedente, iterum ad benignam conationem nostram regiam devolutum ac redactum, adeoque praevisi ex rationibus vacans esset, ideo benigne perpensis fidelis nostri egregii Petri Macskasy, huius vestri comitatus vicecomitis, tum priorum, tum etiam maiorum et antenatorum suorum praeclarissimis meritis, eidem memoratum surpemi comitis modo dicti comitatus vestri honorem et officium clementer dandum et conferendum esse duximus, vobis harum serie intimantes, firmiter etiam committimus et mandamus, quatenus eundem Petrum Macskássy deinceps pro vestro veri et legitimo supremo comite habere, tenere et recognoscere acceptoque ab eodem solito iuramento, debitum ei honorem deferre iudicioque et iudicatu illius adstare, in omnibus denique licitis et consvetis rebus et negotiis officium hocce supremi comitis concernentibus eidem parere et obtemperare modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Vobis de caetero gratia nostra Caesareo-Regia benigne propensi manentes. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die nona aprilis, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

Leopoldus m. p.

episcopus Nitriensis m. p.

Ladislaus Mátyássovsky

Ioannes Domaniczky m. p.

adresa: Reverendis, honorabilibus, spectabilibus, egregiis et nobilibus N. N., vicecomiti, iudicibus nobilium et iuratis assessoribus totidemque universitati do-

minorum, praelatorum, baronum, magnatum et nobilium comitatus Zeuriniensis etc., fidelibus nobis dilectis Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5285; original pe hîrtie; pecetea de închidere în ceară roşie, cu hîrtie de protecţie, aplicată pe verso.

XVIII

1698 aprilie 9. Viena.

Împăratul Leopold I ordonă lui Ludovic Naláczi, Grigore Eperiesy și Mihail Ivul să-l instaleze în dregătoria de comite suprem al Severinului pe Petru Macskási (Măciçaș) de Tincova.

Leopoldus, Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae Bohemiaeque etc. rex

Egregii, fideles, nobis dilecti,

Quoniam nos confisi fidei et fidelitati benigneque attentis et consideratis multi favorum simul ac utilium servitiorum tum propriorum, tum etiam maiorum et antenatorum suorum meritis, fidelis nostri egregii Petri Macskassy, eidem officium seu honorem supremi comitis huius vestri comitatus Zeuriniensis, iam quidem ante hac sub turbulentis hisce temporibus uni vel alteri fidelium nostrorum per nos clementer collatum, quia tamen ex parte unius solita installatione, a parte alterius autem veluti ibidem minus possessionati (quod tamen de lege regni, signanter vero articulo decimo nono anni millesimi quingentesimi quinquagesimi quarti specialiter requireretur) inhabilitate accedente, iterum al benignam collationem nostram regiam devolutum ac redactum, adeoque praeviis ex rationibus vacans, cum omnibus consvetis huiusmodi officii ac honoris iurisdictionibus, praerogativis et solitis obventionibus, proventibus atque emolumentis benigne contulerimus velimusque eundem in praefatum annotati comitatus vestri supremi comitis officium modo supraderclarato eidem collatum medio unius vel alterius vestrorum suo modo introduci atque installari facere.

Eapropter vobis harum serie benigne simul ac firmiter precipientes committimus et mandamus, quatenus introductionem et installationem premissam servatis eatenus de more servandis, primo quoque tempore peragere dictumque officium supremi comitis annotati comitatus Zeuriniensis praevia modalitate cum omnibus consvetis iurisdictionibus ac praerogativis, proventibus et emolumentis actualiter et effective ipsi Petro Macskassy gerendum, possidendum, tenendum et administrandum nomine nostro tradere et assignare velit ac debeatis. Secus non facturi. Vobis in reliquo gratia nostra Caesareo atque Regia propensi manentes. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die nona aprilis, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

Leopoldus m.p.

Ladislaus Matyassovsky
episcopus Nitriensis m.p.
Ioannes Domaniczky m.pr.

adresa: Egregiis Ludovico Naláczy, Gregorio Eperiesy et Michaëli Ivuli, simul vel divisim constitutis etc., fidelibus nobis dilectis.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5286; original pe hîrtie; pecetea de închidere în ceară roşie, cu hîrtie de protecţie, aplicată pe verso.

XIX

1698 aprilie 18, (Viena).

Patentă imperială prin care se ordonă tuturor funcționarilor și ofițerilor imperiali să înceteze, sub grea pedeapsă, de a mai comite abuzuri și de a se amesteca în administrația internă a comitatului Severin.

Von der Römisch Kayserlich auch zu Hungarn und Böhaimb Königlichen Mayestät Unsers allergnädigsten Herr wegen werden alle und jede Geist- und Weltliche Obrigkeiten, Landsassen und Unterthanen, insonderheit aber alle hoch und nidere Cameral-Beambte, Befelchs-Haber und Officier teutsch, hungarisch oder räzischer Nation, was Würden, Standts oder Weessens die seyen mögen, hierdurch erindert und ernstlich befelicht, demnach bey vorhöchst gedacht Ihre Mayestät der Comitatus Zeuveriensis durch Ihren Ablegatum, Herrn Petrum Macskasy de Tynkova, sich wehemuethig beschwehret hat, was gestalten derselbe bey disem gewehrten Türkhen-Krieg sehr hingenomben und ruiniret worden und darneeben Ihme durch die von denen Cameraticis beschehenen Auflag und Excess mit Benehmung denen Gespannschaffts-Officiren Ihrer Autoritet noch täglich mehr Gewalt und Schaden zugefuegt wurde, dagegen aber mehr höchsternent Ihre Mayestät allergnädigster Befelch ist, dass dergleichen wider die disfalls ergangnen Generalien lauffenden straffbahren Excessus mit Ernst abgestellt, das Regulamentum auch in allem punctualmente observirt und bedeutte Gespannschafft auf keinerley Weis wider die Billichkeit solle graviret werden, als würdet in Namen höchstermelter Ihrer Kayser- und Königlichen Mayestät allen und ieden Cameral-Verwandten in crafft dises öffentlichen Patents hiemit aufgetragen, sich bey schwehret unausbleiblich empfindlicher Bestraffung von dergleichen ungezimmenden Excessen nit allein gänzlichen zu enthalten, sondern auch die comitatenses officiales, wo es nit wider der Camer-Verordnung und Gebührens lauffet, bey der Ihnen zuestehenden Autoritet oder Praerogativ unperturbirt verbleiben zu lassen und zu beschützen, inmassen dan othhöchstgedacht Ihre Kayser- und Königliche Mayestät allergnädigst entschlossener Willen und Mainung hieran beschicht und zu dessen Bekräftigung dero kayserliches Secret-Insigel hiefürgetruckht worden.

L.S.

Seyfridt Christoph de Breuner m.p.
Johann Volekhard Graff von Conzin m.p.

Per imperatorem, den 18-ten aprilis
anno 1698

Jac(obus) Thobie Mayeren m.p.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5293; original pe hîrtie; pecetea în ceară roșie, cu hîrtie de protecție, aplicată sub text.

XX

1698 august 5, Viena.

Împăratul Leopold I ordonă lui Mihail Ivul, Lazăr Tornya, Ioan Macskási (Măcițaș), Mihail Olasz, Nicolae Tornya, Petru Jósika (Iojiță), Ștefan Fiat și Nicolae Găman senior să-l instaleze în dregătoria de comite suprem al Severinului pe Petru Macskási (Măcițaș) de Tincova.

Leopoldus, Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae Bohemiaeque etc. rex

Egregii, fideles nobis dilecti,

Cum Nos officium seu honorem comitatus Zeureniensis fideli nostro egregio Petro Macskassy, cuius singularis fides atque in rebus agendis sedulitas, militaris item virtus et praeclarae nobilitatis origo nobis abunde perspecta esset, vigore aliarum regiarum privilegiorum literarum nostrarum adhuc die nona mensis aprilis anni currentis infrascripti benigne contulerimus velimusque eundem in antelatum dicti comitatus supremi comitis officium modo supradecarato eidem collatum medio unius aut alterius vestrum (non obstantibus iam antehac eatenus emanatis benignis nostris literis installatoriis penes quas se dictus Petrus Macskassy ob certa impedimenta installari non curasset) suo modo introduci atque installari facere.

Eapropter vobis harum serie benigne simul ac firmiter precipientes committimus et mandamus, quatenus introductionem et installationem premissam servatis, eatenus de more servandis primo quoque tempore unus vel alter vestrum peragere dictumque officium supremi comitis annotati comitatus Zeureniensis praevia modalitate cumque omnibus consuetis iurisdictionibus, praerogativis, preventibus et emolumentibus actualiter et effective ipsi Petro Macskassy gerendum, tenendum possidendum et administrandum nomine nostro tradere et assignare velitis ac debeatis. Secus nullatenus facturi. Vobis in reliquo gratia nostra Caesareo-Regia benigne propensi manentes. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die quinte mensis augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

Leopoldus m.p.

Ladislaus Matyassovsky m.p.
episcopus Nittriensis
Ioannes Domaniczky m.pr.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5284; original pe hirtie; pecetea de închidere în ceară roșie, cu hirtie de protecție, aplicată pe verso.

XXI

1698 septembrie 15, Obreja.

Scrisoare de mină a solgabirăilor Mihai Deac și Ștefan Osvald Fejérvári în virtutea căreia comitele supremi al Severinului, Petru Macskási (Măcițaș), să poată pretinde — sub pedeapsa unei amende de 80 florini ungurești în caz de neîndeplinire — ca giranții să i-l predea pe Ioan Albulescu, iobag care îi revine prin moștenire de la Nicolae Tornyá.

Anno 1698, die 15-a 7-bris, midön volnánk Karansebes vidékin Obresia nevű faluba tekintetes nemzetes Tinkovai Macskási Péter főispán vram eő Kegyelme nemes vdarházánál, jövenek mi előnkben egy felől nemzetes Kalovai Gámán Mihály vram, más felől pedig ugian Karansebes vidékin Mărgán lakó eörögbik Miklós Tamasila és Obresian lakó Cziczon Péter, kik is lönek keresék nemzetes Gámán Mihály vrunk János Albulyeszkuért, Miklós Tamasila veiért, ea conditione, minthogy as denominált Albulyeszky János eörökös jobbagyul adatott Tornyá Miklós vramtul tekintetes főispány Macskási Péter vramnak, tehát azért vetetett kezesső alá, hogy mikoron megirt tekintetes főispány vram az denominált kezesektül fogia elő hívánni, a specificált kezesek tartozzanak sistálni; ha sistálni nem akarnak vagy nem sistálhatnak, tehát tekintetes főispány vram ezen levélnek ereivel mindenik kezesen külön külön nyolczvan magyari forintokat exigálhasson vagy exigáltathasson akár minemü rendbeli szolgália által is, exclusis omnibus iuridicis remediis. Melly ellen ne használhasson se inhibitio, repulsio etc. Mely

dolog igy menven mi ellötünk, véghez irtuk meg mi is ezen kezes levelünket fide nostra mediante, kezünk irásával és pecsétünkkel is erösitven. Actum anno, die locoque ut supra notatis.

Coram nos

Mihály Deák és Feiérvári Osvátt István,
mind ketten ezen nemes Zörény vár-
megiéének hütös szolgabirai m.p.

L.S.

L.S.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 18, nr. 1805; original pe hirtie; pecetele inelare în ceară roşie, aplicate sub text, cu hirtie de protecție tăiată din fila documentului.

XXII

1698 octombrie 15, Caransebeş.

Lazăr Tornyai și Mihail Ivul raportează împăratului Leopold I ducerea la îndeplinire a procedurii de instalare a lui Petru Macskási (Măciçaș) de Tincova în dregătoria de comite suprem al Severinului.

Sacratissime ac Augustissime imperator, domine,
Domine nobis naturaliter clementissime, benignissime,

Servitiorum nostrorum in gratiam Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Vestrae humillimam debitamque semper subiectionem.

Vestra Sacratissima Caesarea Regiaeque Maiestatis clementer benigneque dignetur nosse, literas eiusdem Maiestatis Vestrae donationales vel collationales exindeque subsequentes installationales nomina introscripti ibidem specificati humillime ac debita submissione recepissemus, quibus receptis, nos ad mandatum seu decretum Maiestatis Vestrae, uti tenemur et parrest¹ semper obedire satisfacereque volentes, in anno praesenti millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo, die decima quinta mensis octobris, in comitatu Zörenyiensi consequenterque oppidum Caransebes ad inaugurationem ac installationem spectabilis ac generosi domini Petri Macskási de Tynkova quamplurimis generosis vel nobiles dicti comitatus Zörenyiensis, terricolis inibi praesentibus et praesto existentibus, exhibitis primum ac in speciem productis eiusdem Maiestatis Vestrae literis donationalibus ac installationalibus regis penes liberam electionem nostram ad officium ac praemium comitatus nostri Zeörenyiensis supremi comitis gerendum ac tenendum legitime confectis et emanatis ibidemque iuxta usum ac privilegium a memoria hominum observari solitum pro officio, honore, gratia, dignitate ac prae eminentia ad servitia eiusdem Maiestatis Vestrae pro praemio iuxta possibilitatis suae exigentiam pro ratione temporis fideliter exhibitorum servitiorum praemisisse ac publicasse, quibus sic praemisissis, factis et habitis, per consensum universorum comitatensium Zörenyiensis, magnificorum et nobilium in vel ad officium, gradum, titulum, honorem ac prae eminentiam penes literas eiusdem Maiestatis Vestrae donationales, collationales ac installationales communi voto ac sufragio¹ comitatus Zörenyiensis¹ universorum et singulorum nobilium praefatorum, spectabilium ac generosorum dominorum, Petrum Macskási de Tynkova in officium praemissum, gradum, titulum, honorem vel prae eminentiam exindeque subsequendum dominium ac gubernium praefati comitatus Zeörenyiensis¹ iuxta privilegium antiquum nomine quovis iuris remedio introductionem, statutionem ac installationem sui proprii ac aliorum quorumvis nominibus et in personis coram nobis peractam, nemine impediante vel aliquovis modo contradictionis vel anime obviassse, gerendum, tenendum ac

¹ Astfel în text.

iuxta literarum eiusdem Maiestatis Vestrae donationalium ac installationalium regiarum possidendum introduxisse, statuisset ac installasse harum nostrarum vigore ac testimonio literarum mediante. Datum in oppido Karansebes, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo, die decima quinta 8-bris.

Eiusdem Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Vestrae humillimi fideles perpetuoque subditi ac servitores ad praemissa fidelitate peragenda exmissi,

L.S. Lazarus Tornya m.pria.

L.S. Michaël Ivul m.p.

adresa: Sacratissimo ac Augustissimo domino, domino Leopoldo, Dei gratia electo Romanorum imperatori semper augusto ac Germaniae, Hungariae Bohemiaeque etc. regi, domino nobis naturaliter clementissimo, benignissimo.

insemnare pe verso: Anno 1698, aperta per me Michaëlem Olasz, secretar(ium) m.p.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 18, nr. 1806; original pe hîrtie; pecetele în ceară roșie.

XXIII

f.d., f.l. (1698, Caransebeș?).

Emeric Jósika (Iojiică), Mihail Olasz și Ioan Macskási (Măcițaș) anunță generalului conte Etienne de Steinville, comandantul trupelor habsburgice din Transilvania, trimiterea documentelor dovedind titlurile și drepturile de proprietate ale nobililor și proprietarilor nenobili din comitatul Severin asupra pămînturilor și a altor bunuri imobile aflate acolo, solicitînd sprijin la rezolvarea favorabilă a cererilor lor.

Excellentissime generalis commendans, domine,
Domine et patrone nobis gratiosissime!

Paterno eoque gratiosissimo Excellentiae Vestrae patrocinio omnes sibi addictos gratiose prosequi nititur, nos etiam, spre maxima freti, Excellentiae Vestrae supplicissimum praesentem libellum¹ cum adiunctis documentis² humillime accludimus, instantes insuper submisissime, quatenus nos in gratiosissimo suo favore ad finalem usque decisionem nostrorum negotiorum fovere dignabitur. Ideoque proxima occasione ad serenissimum principem dominum, dominum titulum Eugenium Franciscum specialiter nos adducere ibique tam nos, quam negotia nostra enixe ac effectualiter recommendare gratiose placuerit, teste scilicet Excellentiae Vestrae, quod nos fide ac fidelitate illibata in servitio Suae Maiestatis Sacratissimae nunquam defuerimus ac eapropter etiam de facto gratiosissimo Excellentiae Vestrae patrocinio submisissime insistimus, quod dum humillime speramus, nos ipsi per sacras posteritates perseverabimus,

Excellentiae Vestrae

devotissimi servi,
Emericus Jósika, Michaël Olasz et Johannes Maczkassy

adresa: Ad Excellentissimum dominum, dominum Stephanum comitem de Steinville, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consilii bellici, status intimi consiliarium, Aurei Velleris equitem etc. etc. et per regnum Transylvaniae partesque

¹ Este probabil vorba și de lista nobililor și proprietarilor nenobili din comitatul Severin (vezi doc. XXIV).

² Este vorba cu mare probabilitate de documentele privind titlurile și drepturile de proprietate asupra pămîntului și a altor bunuri imobile aflate în comitatul Severin.

eidem annexas generalem commendantem, dominum, dominum et patronum. Humillima instantia introscriptorum Emerici Jósika, Michaëlis Olasz et Johannis Macskásy, prout intus gratiosissime videre est etc.

insemnare pe verso: Karansebesi jószágról.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 18, nr. 1807; copie pe hîrtie.

XXIV

f.d., f.l. (1698, Caransebes?).

Lista nobililor și proprietarilor nenobili de pămînt din comitatul Severin.

Regestrum dominorum nobilium aut possessorum comitatus Zöriniensis ibidemque districtus Karansebes.

Petrus Josika, Joannes Vajda, Sigismundus Simon, Thomas Tornya, Joannes Tornya, Mojsěj Puj, Nicolaus Tornya, Gregorius Bakosnicza, Michaël et Matthias Bakosnicza, Stephanus Tornya, Joannes Naláczi, Samuel Vincezi alias Simon, Joannes Kricsova, Michaël et Petrus Simon, Georgius Margai, Gabriel Gerlesti, Michaël quondam Ivull filii, Gasparus et Petrus Laczugh, Joannes Lunkaviczai, Petrus Gerlesti, Josephus Györffy, Gabrielis quondam Gyurma orphani, Josephus Csulay, Michaël Csulay, Petrus Floka, Gabrielis quondam Floka filii, Joannes Ungur cum fratribus, Nicolaus Toth, Andreas Gámány, Franciscus Bobik, Michaël Vizár, Joannes Vizár, Gabriel Lunkavicza, Matthias et Sigismundus More, Samuel Puj, Petrus Farkas, Nicolai quondam Vajda posteritas, Nicolai quondam Gerlesti posteritas, Michaëlis quondam Halmagy posteritas, Pepae Dalyaium qui Petri Tot posteritates sunt, Michaëlis quondam Fodor posteritas, Mojses Fancsi, Josephus Isipi, Beniaminis quondam Telegdi orphani, Clara Fiath Michaëlis Puj senioris consors, Joannis quondam Kenderessi juniors orphani, Joannis quondam Csulaj juniors relicta, vidua Sofia Miksa, Joannis quondam Csulai senioris relicta vidua Sofia Gámány, Emerici Kendressi coniunx, Georgii Nagj de Allpestény coniunx, Francisci quondam Lukács relicta vidua Catharina Miksa, Nicolaus Pogány a familia Berchjér seu Ilosvai, Gasparus et Sigismundus Nandra a familia Simon, Francisci quondam Csulai relicta vidua Magdalena Josika, Paulus Krakai a familia Gyurma, Stephani quondam Farkas posteritas, Nicolaus Kolovich alias Turkulecz, Joannis quondam Antalffy alias Literati relicta vidua a familia Laczugh, Francisci quondam Mihull posteritas, Sigismundus Sürcz a familia Fiath, Michaël Kriscsorj a familia Pejka, Nicolaus Sztroja, Gabriel Szabó, Ludovicus Szilágyi alias Fényesi, Michaël, Georgius et Petrus Portár, Michaël Szücs, Petrus Szöcs, Michaël Szirmán, Pépa Minya, Michaël et Joannes Lyessul, Martinus Szuja, Michaël Momcsa, Petrus Sebessj, Joannes et Petrus Linka, Michaël Szerbina, Nicolaus Kaszap, Eliae quondam Begén posteritas, nobilitas unius sessionis in Ruszka, Zgribestj et Szejus, Petri quondam Lamota orphani, Joannes Sebesi de Bácsj, *Lugasienses*: Mojses Lugasi, Michaëlis quondam Renkul posteritates.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5297; copie pe hîrtie.

XXV

1699 februarie 9, Hațeg.

Mihail Ivul, Lazăr Tornya și Mihail Fodor cer comitelui suprem al Severinului, Petru Macskási (Măcicaș) de Tincova, în numele nobilimii severinene locuind în districtul Hațeg, să convoce o adunare comitatensă pentru rezolvarea urgentă a problemelor aflate în suspensie.

Kegyelmednek becsüllettel való szolgálatunkat ajánlyuk. Az Ur Isten Kegyelmedet szegény vármegyünknek örömére éltesse kívánnjuk.

Az Kegyelmed levelet *ex presentis* becsüllettel vettük, melyben Kegyelmed minékünk mit írjon értyük. Minékünk Kegyelmed lévén főtisztünk terminust, helyt azon levélben specificált szegénj vármegyénknek jövődöbéli hasznára nem determinálhatnék. Kegyelmed napot és helyt terminállyan; készek vagyon oda compareálni, néhát Kegyelmed parancsolattyát vesszük. Kegyelmedet kirjük szegény vármegyünknek elkezdett hasznos dolgait végben vinni, igj eheznek mi is közön-ségesen mind Kegyelmednek, mind niglen az Kegyelmed maradékinak életünk fogjtáigh megh szolgálni igyekezünk. Ezek után az jó Istennek oltálmában Kegyelmedet kedvesével edgjután ajánlyuk.

Zörény vármegyei Haczok vidéken lakó nemességnek
Kegyelmednek minden üdöbéli köteles szolgálai szolgálnak,

Ivul Mihály m.p.

Tornya Lázár és Fodor Mihály m.p.

Datum Hatzok, 9. februarii 1699.

adresa: Tekéntetes nemzetes Macskási Péter uramnak, Zörény vármegyének érde-mes főispánnyának, bizodalmas jó urunknak eő Kegyelmének, nagy becsüllettel adassék.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5296; original pe hirtie; urme ale peceții de închidere în ceară roșie.

XXVI

1700 *ianuarie 23, Hunedoara.*

Generalul imperial Dietrich von Glöckelsberg îi recomandă comitelui suprem al Severinului, Petru Macskási (Măciçaș) de Tincova, să procedeze cu cea mai mare prudență la încasarea datoriiilor bănești de la țărani aflați deja sub autoritate turcească, pentru a nu oferi motive de plingeri.

Spectabilis ac magnifice domine supreme comes,
Domine mihi observande,

Oneribus Suae Dominationis Magnificae respondeo, quod (quantum arbitrari possum) dominus colonellus de Loss tam cito Caransebessinum non sit rediturus, necdum etenim ab Aula Excelsa ratione ipsius Excellentissimo domino generali responsum venerat, ut ergo se illuc et quidem ad optam civitatem quantotius conferat et functione suam administrat. Ipse quoque consaltum fieri conseo, ut in debita sua liquida inferat, neque contrariabor, attamen hoc in passu provide et caute procedi debet, ne aliqua Turcis apud Excellentissimum dominum generalem conquerendi ansa detur. Unde svaderem, cum bona modalitate in Turcas aut Spahi illorum pagorum aut ipsemet adire, aut per alium fide dignum curare repraesentari, unde et qualiter debita illa exolvere¹ rustici teneantur. Hoc ex obligatione mei officii, sicuti et ex particulari amicitia, notificari volui. Domino Christiano Czelko oratenus quoque locutus sum utrasque viae Dominationis Magnificae literas illi produxi. Cum nunc in ibidem Caransebessini sit, difficultates illas inter se hucusque habitas, haud dubio amicabiliter component, unde etiam servitium Sacrae Caesareae Mayestatis¹ tanto melius promoveretur. Domino illus-

¹ Astfel in text.

trissimo administratori Budensi die lunae sequenti scribam et secundum meas exiguas vires pro voto Vestrae Dominationis Magnificae serviam. His vivat felix, qui penes divinae tutelae commendationi constanter permaneo,

Spectabilis ac Magnifici domini,
Huniod, die 23. ianuarii 1700.

servus obligatissimus
Ditrich de Glöckelsberg

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5367; original pe hirtie.

XXVII

1700 iunie 13, Caransebeș.

Leopold Friedrich Ungar de Merana, comandantul trupelor habsburgice de la Caransebeș, îi comunică lui Petru Macskási (Măcițaș) de Tincova, comitele suprem al Severinului, că, împreună cu comisarul imperial Christian Czelko, a încercat să-i convingă pe locuitorii din Sacoșul Mare și Dulău să presteze în natură sau în bani obligațiile lor, dar aceștia n-au acceptat, amenințând că vor fugi cu toții.

Spectabilis ac Magnifice domine supreme comes,
Domine mihi colendissime,

Servitiorum meorum promptitudinem offerendo, certiozem Magnificam Dominationem reddere volui, quod ratone negotii cum incolis pagorum Sakos et Duleo in praesentia domini Chilko locutus sim, omnimodo bonis et minis persuaserim saltem secundum obligationem illorum in praestandum quorum tenetur vel cum pecunia complanandum, nullatenus nec unum nec alterum consentire volebant, insuper ad faciem mihi protulerunt, omnes fugam capere. Et Suam Excellentiam quaerulando adire coacti, impossibile negotium capere valeo ob illorum obstinam¹ et procul dubio turbatorem hac de causa habent, qui ipsis disuadent. Doleo hoc in passu Magnifico domino non inservire posse. Aliis in rebus ubique valero inseriendi non intermittam. Qui sum et maneo, Spectabilis ac Magnifici domini supremi comitis

Magnifici domini supremi comitis ad servitia paratissimus
Leopoldus Fridericus Ungar de Merana

Caransebes, 13. iunii 1700

adresa: Spectabili ac Magnifico domino Petro Maczkasi de Tynkova, Incltyi comitatus Zeuriniensis supremo comiti, domino mihi colendissimo, *Fel Pestes*.

Arh. St. Cluj-Napoca, *arhiva familiei Macskási de Tincova*, cutia 53, nr. 5353; original pe hirtie; pecetea de închidere în ceară roșie.

DAS SEVERINER KOMITAT AM ENDE DES 17. JAHRHUNDERTS

(Zusammenfassung)

Im Spätsommer des Jahres 1688 gelangte das Severiner Komitat (in der Berg- und Hügellage des östlichen und süd-östlichen Banats, mit Hauptpunkten in Karansebesch, Lugosch, Orschowa, Mehadia und Bogschan gelegen) infolge des

¹ Astfel în text.

siegreichen Vorgehens der kaiserlichen Truppen unter die Botmässigkeit des Habsburgerreiches. Zu gleicher Zeit kehrten auch die 1658 vor der Osmanenherrschaft geflüchteten und sich vorwiegend in dem benachbarten Hunyader Komitat aufhaltenden Severiner Edelleute in die alte Heimat zurück und forderten seitens der Wiener Hofkammer, bzw. der Neoacquistischen Kommission und des Hofkriegsrates die gänzliche Wiedereinsetzung in den Genuss ihrer früheren Rechte. In der Folge entwickelte sich bis zum Karlowitzer Frieden (26. Januar 1699) — der das Habsburgerreich zur Räumung des Banats und somit auch des Severiner Komitats verpflichtete — eine dauernde Auseinandersetzung zwischen der kaiserlichen und der adeligen Auffassung hinsichtlich des Verwaltungssystems und, in gleichem Masse, des Eigentumsrechtes über den Ackerboden und über andere Immobilien. Die Wiener Hofstellen vertraten die Ansicht, dass das Severiner Komitat, als ein durch Waffengewalt besetztes Gebiet, bis zum Friedensschluss einer Militärverwaltung zu unterliegen hatte und stellten darum ein Kriegskommissariat in Karansebesch auf. Um sich auch die Unterstützung der zurückgekehrten Edelleute (die meisten von ihnen rumänischer Abstammung) zu sichern, duldete der Wiener Hof die Wiedererrichtung der Komitatsverwaltung unter Leitung des Vizegespanns Peter Măcişaş (Macskási) von Tincova. Die Severiner Edelleute verfolgten aber eine *restitutio in integrum* der Lage vor 1658, d.h. auch das Recht der freien Wahl ihres Oberhauptes, des Obergespanns (vor 1658 auch als Karansebesch—Lugoscher Banus bekannt). Dem Wettstreit gingen 1698 die Severiner Edelleute, durch die Ernennung des erwähnten Peter Măcişaş zum Obergespann, als Sieger hervor. Nur war dies ein Pyrrhus-Sieg, denn der Karlowitzer Frieden setzte allen Bemühungen der Severiner Edelleute ein jähes Ende.

Hinsichtlich des Eigentumsrechtes über den Ackerboden war aber die Stellungnahme der Wiener Hofstellen sehr straff und zu keinem Kompromiss geneigt. Der Ackerboden und auch andere Immobilien wurden den Severiner Edelleuten und dem rumänischen Landvolk nur mit Nutzungsrecht bei der Entrichtung eines Pachtzinses überlassen, ohne dass daraus ein reelles Eigentumsrecht erwachsen sollte. Alle diesfälligen Bemühungen der Severiner Edelleute blieben fruchtlos; das Prinzip *uti possidetis* behielt seine Gültigkeit bis zur Räumung des Komitats durch die Kaiserlichen.

Aufgrund unbekannter, im Anhang veröffentlichten Urkunden, erörtert der Aufsatz diese zwei Hauptfragen der Severiner Komitatsgeschichte am Ende des 17. Jahrhunderts und kommt zur Schlussfolgerung, dass die 1688—1699 vom Wiener Hof hier gesammelten Erfahrungen einen späteren Niederschlag gefunden haben. 1716—1718, als die Habsburger das ganze Banat besetzten, stand eines schon fest: kein vorhergehender Rechtstitel oder Rechtsanspruch wurde mehr berücksichtigt, sondern das Land als unmittelbare Krondomäne eingerichtet.